

(IX.) DRITTE REDE GEGEN PHILIPPOS.

EINLEITUNG.

Die besondere Veranlassung zu dieser Rede, welche Demosthenes nicht lange nach der vorigen noch Ol. 109, 3. 341. sprach, ist nicht bekannt, doch ist aus §. 73 zu vermuthen, dass vom Diopeithes im Chersonesos ein neues Gesuch um Unterstützung mit Geld und Truppen, und überhaupt von dort über den Stand der Dinge und den Fortgang der Operationen des Philippos weitere Nachrichten eingegangen waren, die aber nichts weniger als erfreulicher und beruhigender Art gewesen zu sein scheinen. Denn während die Rede über die Angelegenheiten im Chersonesos noch von einem frischen Hauche durchweht und offenbar unter dem Einflusse froher Hoffnungen geschrieben ist, welche in der Seele des Redners in Folge des kühnen Griffes, den Diopeithes gethan, aufgelebt waren, ist die vorliegende Rede eher ein Nachtstück zu nennen, das zwar in seiner kräftigen Ausführung den noch immer ungebrochenen Muth des Patrioten verräth (an concentrirter Kraft steht diese Rede allen übrigen voran), in seiner düsteren Färbung aber eine trübe Stimmung und keineswegs frohe Ahnungen durchblicken lässt. Es war aber auch zum Ver zweifeln, immer und immer wieder einem Volke ins Gewissen reden zu müssen, dessen Intelligenz zwar das Vorgetragene als wahr und heilsam erkannte, dessen Indolenz aber allen ernstesten Willen und alle Thatkraft vollständig niederhielt. Und was hatte Demosthenes in den zwölf Jahren seines Staatslebens errungen? Der Wohlstand Athens war untergraben, sein Handel gelähmt, seine Cassen erschöpft, seine auswärtigen Besitzungen bis auf Weniges verloren, seine Bundesgenossen in Feindesgewalt, der chalkidische Bund gesprengt, Olynthos zerstört, Phokis vernichtet, Euböa durch makedonische Vögte geknechtet, der Peloponnes unterwühlt und in offener Gährung, der Hellespont bedroht, — und die Athener sassen daheim und legten die Hände in den Schooss. In der That, es gehörte der unverwüsthche Patriotismus

eines Demosthenes dazu, um unter solchen Umständen nicht zu verzweifeln. Begreiflich ist es aber auch, dass er das Bild der Zeit, welches er seinen Zuhörern vorhält, nicht eben ins Heitere malt, begreiflich dass er seinem Unmuth, den er zwischen der verhassten Clique, welche das Vaterland an Makedonien verkuppelte, und dem Volke theilt, welches uneingedenk des von den Vorfahren überkommenen Ehrenamtes, der Wächter der Unabhängigkeit Griechenlands zu sein, mit offenen Augen sich betrügen liess, den vollen Lauf lässt und die ganze nackte bittere Wahrheit hinstellt. Welchen Erfolg die Rede hatte, wird nicht gemeldet, vielleicht keinen unmittelbaren: aber gewiss trug sie das ihrige bei die Athener wenigstens wach zu rütteln und zu der Stimmung in die Höhe zu schrauben, in welcher sie das Jahr darauf, als des Philippos Mass voll war, — freilich zu spät — zum ersten Male zu einem energischen Widerstande die Waffen ergriffen.

Ueber die Form, in welcher diese Rede handschriftlich überliefert worden ist, s. den Schluss der Prolegomena.

ΚΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Γ.

IX. p. 110 —

Πολλῶν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγων χιγνομένων ὀλίγου δεῖν καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν περὶ ὧν Φίλιππος, ἀφ' οὗ τὴν εἰρήνην ἐποιήσατο, οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀδικεῖ, καὶ πάντων οἶδ' ὅτι φησάντων γ' ἂν, εἰ καὶ μὴ ποιούσι τοῦτο, καὶ λέγειν δεῖν καὶ πράττειν, ὅπως ἐκεῖνος παύσεται τῆς ὕβρεως καὶ δίκην δώσει, εἰς τοῦτο ὑπηγμένα πάντα τὰ πράγματα καὶ προειμένα ὁρῶ, ὥστε δέδοικα μὴ βλάβημι μὲν εἰπεῖν, ἀληθές δ' ἢ· εἰ καὶ λέγειν ἅπαντες ἐβούλοντο οἱ παριόντες καὶ χειροτονεῖν ὑμεῖς ἐξ ὧν ὡς φανλότατ' ἔμελλε τὰ πράγμαθ' ἔξειν, 2 οὐκ ἂν ἡγοῦμαι δύνασθαι χεῖρον ἢ νῦν διατεθῆναι. πολλὰ μὲν οὖν ἴσως ἐστὶν αἵτια τούτων, καὶ οὐ παρ' ἑνὶ οὐδὲ δύο εἰς τοῦτο τὰ πράγματα ἀφίχται, μάλιστα δ', ἅνπερ ἐξετάζητε ὁρθῶς, εὐρήσετε διὰ τοὺς χαρίζεσθαι μᾶλλον ἢ τὰ βέλτιστα λέγειν προαιρουμένους, ὧν τινες μὲν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐν οἷς εὐδοκίμοῦσιν αὐτοῖ καὶ δύνανται, ταῦτα φυλάττοντες οὐδεμίαν περὶ τῶν μελλόντων πρόνοιαν ἔχουσιν, ἕτεροι δὲ τοὺς ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ὄντας αἰτιώμενοι καὶ διαβάλλοντες οὐδὲν ἄλλο ποιούσιν ἢ ὅπως ἡ πόλις παρ' αὐτῆς δίκην λήψεται * καὶ περὶ τούτ' ἔσται,

1. ἄλλους pr. Σ, ἄλλους Ἑλληνας vulg. | οἶδ'] εἶ οἶδ' FTΩν. | πράττειν] πράττειν ἅ πασι (ἅπασιν) προσήκει (προσῆκειν) FTΩν. | νῦν pr. Σ VFΩν, νῦν αὐτὰ vulg. | 2. τούτων Σ pr. Ω, τοῦ ταύθ' οὕτως ἔχειν vulg. | ἔχουσιν pr. Σ, ἔχουσιν, οὐκ οὐδ' ὑμᾶς οἶονται δεῖν ἔχειν

§. 1. τὴν εἰρήνην, den Frieden von Ol. 108, 2, worüber die Einl. zur 5. R. — φησάντων γ' ἂν, wenn man sie aufs Gewissen fragte. — ποιούσι τοῦτο, = φάσκουσιν, wie unser „thun“. Vgl. 19, 203, ἡ μὲν τοίνυν δικαία καὶ ἀπλή (ἀπολογία), ἡ ὡς οὐ πέπρακται τὰ κατηγορημένα δεῖξαι, ἡ ὡς πεπραγμέ-

να συμφέρει τῇ πόλει· τούτων δ' οὐδέτερον δύναται ἂν οὗτος ποιῆσαι. — οἱ παριόντες] Vgl. zu 6, 3.

2. παρ' ἑν] Vgl. zu 2, 22. — διὰ τοὺς, zu 5, 22. — ἐν οἷς — ταῦτα, den (gegenwärtigen) Stand der Dinge, dem sie Ansehn und Einfluss verdanken. — τοὺς — ὄντας] Vgl. zu 8, 76. — παρ' αὐτῆς

Φιλίππῳ δ' ἐξέσται καὶ λέγειν καὶ πράττειν ὃ τι βούλεται. αἱ δὲ τοιαῦται πολιτεῖαι συνήθεις μὲν εἰσιν ὑμῖν, 3 αἵτιαι δὲ τῶν κακῶν. ἀξιῶ δ', ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἂν τι τῶν ἀληθῶν μετὰ παρρησίας λέγω, μηδεμίαν μοι διὰ τοῦτο παρ' ὑμῶν ὀργὴν γενέσθαι. σκοπεῖτε γὰρ ὡδί. ὑμεῖς τὴν παρρησίαν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὕτω κοινὴν ὀλέσθε δεῖν εἶναι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὥστε καὶ τοῖς ξένοις καὶ τοῖς δούλοις αὐτῆς μεταδεδώκατε, καὶ πολλοὺς ἂν τις οἰκέτας ἴδοι παρ' ἡμῖν μετὰ πλείονος ἐξουσίας ὃ τι βούλονται λέγοντας ἢ πολίτας ἐν ἐνίαις τῶν ἄλλων πόλεων, ἐκ δὲ τοῦ συμβουλεύειν παντάπασιν ἐξεληλάκατε. εἰδ' ὑμῖν συμβέβηκεν ἐκ τούτου ἐν μὲν ταῖς ἐκκλησίαις 4 τρυφᾶν καὶ κολακεύεσθαι πάντα πρὸς ἡδονὴν ἀκούουσιν, ἐν δὲ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς γιγνομένοις περὶ τῶν ἐσχάτων ἤδη κινδυνεύειν. εἰ μὲν οὖν καὶ νῦν οὕτω διάκεισθε, οὐκ ἔχω τί λέγω· εἰ δ' ἂν συμφέρει χωρὶς κολακείας ἐθέλησετε ἀκούειν, ἔτοιμος λέγειν. καὶ γὰρ εἰ πᾶν φραύτως τὰ πράγματα ἔχει καὶ πολλὰ προεῖται, ὅμως ἔστιν, ἐὰν ὑμεῖς τὰ δεόντα ποιεῖν βούλησθ', ἔτι πάντα ταῦτα ἐπανορθώσασθαι. καὶ παράδοξον μὲν ἴσως ἐστίν, ὃ μέλλω 5 λέγειν, ἀληθὲς δέ· τὸ χεῖριστον ἐν τοῖς παρεληλυθόσι, τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα βέλτιστον ὑπάρχει. τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; ὅτι οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα οὐδὲν τῶν δεόντων ποιούντων ὑμῶν κακῶς τὰ πράγματα ἔχει, ἐπεὶ τοι, εἰ

vulg. | ἡ πόλις Σ, ἡ μὲν πόλις αὐτῇ vulg. | τῶν κακῶν Σ, τῆς παραχῆς καὶ τῶν ἀμαρτημάτων vulg. | ἀξιῶ] ἀξιῶ δ' ὑμᾶς FΩυν. | 4. συμφέρει] συμφέρει τοῖς πράγμασιν FΥΩυν. | 5. ἐπεὶ τοι] ἐπεὶ τοί γε FΥΩυν.

δίῃην λήφεται, sich selbst, anstatt des Philippos, bestrafe, in seinen Bürgern nämlich.

3. πολιτεῖαι] S. zu 8, 70. — ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων, das συμβουλεύειν abgerechnet, überall ausser in der Ekklesia. — ξένοις, = μετοίκους. Vgl. Xen. v. Staat d. Ath. 1, 12 διὰ τοῦτο οὖν ἴσθησθαι καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν καὶ τοῖς μετοίκους πρὸς τοὺς ἀστούς. Eurip. Phön. 390 (I. τί φυγᾶσιν τὸ δυσ-

χερές; II. ἐν μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παρρησίαν. I. δούλου τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἅ τις φρονεῖ) dachte an rein menschliche, nicht an speciell attische Verhältnisse. Die griechischen überhaupt im Gegensatz zu den römischen charakterisirt Plut. v. d. Geschwätz. 18.

4. ἐν μὲν ταῖς — κινδυνεύειν] Dieselben Worte 8, 34. — ἔτοιμος, zu 4, 29.

5. τὸ χεῖριστον — βελτίω] Dieselben Worte mit geringen Abwei-

πάνθ' ἃ προσῆκε πραττόντων * οὕτω διέκειτο, οὐδ' ἂν ἐλπίς ἦν αὐτὰ γενέσθαι βελτίω. νῦν δὲ τῆς ῥαθυμίας τῆς ὑμετέρας καὶ τῆς ἀμελείας κεκράτηκε Φίλιππος, τῆς πόλεως δ' οὐ κεκράτηκεν· οὐδ' ἤττησθε ὑμεῖς, ἀλλ' οὐδὲ κεκίνησθε.

- 8 Εἰ μὲν οὖν ἔξεστιν εἰρήνην ἄγειν τῇ πόλει καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστι τοῦτο, ἢν' ἐντεῦθεν ἄρξωμαι, φημί ἔγωγε ἄγειν ἡμᾶς δεῖν,* καὶ τὸν ταῦτα λέγοντα γράφειν καὶ πράττειν καὶ μὴ φρενακίζειν ἀξιῶ· εἰ δ' ἕτερος τὰ ὄπλα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων καὶ δύναμιν πολλὴν περὶ αὐτὸν τοῦνομα μὲν τὸ τῆς εἰρήνης ὑμῖν προβάλλει, τοῖς δ' ἔργοις αὐτὸς τοῖς τοῦ πολέμου χρῆται, τί λοιπὸν ἄλλο πλὴν ἀμύνεσθαι; φράσκειν δ' εἰρήνην ἄγειν εἰ βούλεσθε, ὥσπερ ἐκεῖνος, οὐ
9 διαφέρομαι. εἰ δέ * τις ταύτην εἰρήνην ὑπολαμβάνει, ἐξ ἧς ἐκεῖνος πάντα τᾶλλα λαβὼν ἐφ' ἡμᾶς ἤξει, πρῶτον μὲν μαίνεται, ἔπειτα ἐκείνῳ παρ' ὑμῶν, οὐχ ὑμῖν παρ' ἐκείνου τὴν εἰρήνην λέγει. τοῦτο δ' ἐστίν, ὃ τῶν ἀναλι-

προσῆκε πραττόντων] προσήκει πραττόντων ὑμῶν FTΩν. | τῆς ῥαθυμίας Σ, τῆς μὲν ῥαθυμίας vulg. | κεκίνησθε pr. Σ, κεκίνησθε. 6. Εἰ μὲν οὖν ἅπαντες ὁμολογοῦμεν Φίλιππον τῇ πόλει πολεμεῖν καὶ τὴν εἰρήνην παραβαίνειν, οὐδὲν ἄλλο ἔδει τὸν παριόντα λέγειν καὶ συμβουλευεῖν ἢ ὅπως ἀσφαλίστατα καὶ ῥᾶστα αὐτὸν ἀμυνόμεθα· ἐπεὶ δὲ οὕτως ἀτόπως ἔνιοι διακινεῖται, ὥστε πόλεις καταλαμβάνοντος ἐκείνου καὶ πολλὰ τῶν ὑμετέρων ἔχοντος καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀδικούντος ἀνέχεσθαι τιμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις λεγόντων πολλάκις, ὡς ἡμῶν τινὲς εἰσιν οἱ ποιοῦντες τὸν πόλεμον, (7) ἀνάγκη φυλάττεσθαι καὶ διορθοῦσθαι περὶ τούτων· ἐστὶ γὰρ δῖος μὴ ποδ' ὡς ἀμυνόμεθα γράψας καὶ συμβουλευσας τις εἰς τὴν αἰτίαν ἐμπέσῃ τοῦ πεποιηκέναι τὸν πόλεμον. ἐγὼ δὲ τοῦτο πρῶτον ἅπαντων λέγω καὶ διαρίζομαι, εἰ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ βουλευέσθαι περὶ τοῦ πότερον εἰρήνην ἄγειν ἢ πολεμεῖν δεῖ. So vulg. | 9. λέγει] ἄγειν F, ἄγειν λέγει TΩν.

chungen 4, 2. — ἀλλ' οὐδὲ κεκίνησθε] Hierin liegt eine scharfe Zweideutigkeit. Dass die Athener sich nicht einmal vom Flecke gerührt hatten, war, einerseits ein Trost insofern, als darin der Beweis lag, dass sie noch fest standen (denn jedes ἡττησθαι setzt ein ζικινῆσθαι voraus), andererseits aber auch als ein Zeichen von Indolenz eine Schande.

8. τὸν ταῦτα λέγοντα, wer dieser Meinung ist, nämlich ὅτι ἔξεστι καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν εἰρήνην ἄγειν.

— πράττειν, die Ausführung seiner Anträge betreiben. — μὴ φρενακίζειν, keine Winkelzüge machen. — προβάλλει, vorhält, um euch zu berücken und einzuschulfern. — φράσκειν, vorgeben. — ὥσπερ ἐκεῖνος, nämlich φράσκει εἰρήνην ἄγειν, d. h. mit den Waffen in der Hand. Der Redner will sagen, das Verhältniss müsse auf beiden Seiten gleich sein.

9. ταύτην εἰρήνην] εἰρήνην ist Prädicat. — ἐξ ἧς] Vgl. 6, 27. — τὴν εἰρήνην, näml. οὐσαν, einen

σκομένων χρημάτων πάντων Φίλιππος ἀνεῖται, αὐτὸς μὲν πολεμεῖν ὑμῖν, ὑφ' ὑμῶν δὲ μὴ πολεμεῖσθαι.

Καὶ μὴν εἰ μέχρι τούτου περιμενοῦμεν, ἕως ἂν ἡμῖν 10
ὁμολογήσῃ πολεμεῖν, πάντων ἐσμέν εὐθρόεστατοι· οὐδὲ
γὰρ ἂν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν αὐτὴν βαδίσῃ καὶ τὸν Πειραιᾶ,
τοῦτ' ἐρεῖ, εἴπερ οἷς πρὸς τοὺς ἄλλους πεποίηκε δεῖ
τεκμαίρεσθαι. τοῦτο μὲν γὰρ Ὀλυνθίοις τετταράκοντ' 11
ἀπέχων τῆς πόλεως στάδια εἶπεν, ὅτι δεῖ δυοῖν θάτερον,
ἢ κείνους ἐν Ὀλυνθῷ μὴ οἰκεῖν ἢ αὐτὸν ἐν Μακεδονίᾳ,
πάντα τὸν ἄλλον χρόνον, εἴ τις αὐτὸν αἰτιάσαιτό τι τοι-
οῦτον, ἀγανακτῶν καὶ πρέσβεις πέμπων τοὺς ἀπολογησο-
μένους· τοῦτο δ' εἰς Φωκέας ὡς πρὸς συμμάχους ἐπο-
ρεύετο, καὶ πρέσβεις Φωκέων ἦσαν οἱ παρηκολούθουν
αὐτῷ πορευομένῳ, καὶ παρ' ἡμῖν ἤριζον οἱ πολλοὶ Θη-
βαίοις οὐ λυσιτελήσειν τὴν ἐκείνου πάροδον. καὶ μὴν καὶ 12
Φεράς πρόφην ὡς φίλος καὶ σύμμαχος εἰς Θετταλίαν ἐλ-
θὼν ἔχει καταλαβὼν, καὶ τὰ τελευταῖα τοῖς τालαιπύροισι
᾽Ωρεῖταις τουτοῖσι ἐπισκευομένους ἔφη τοὺς στρατιώτας
πεπομφέναι κατ' εὐνοίαν· πυνθάνεσθαι γὰρ αὐτοὺς ὡς
νοσοῦσι καὶ στασιάζουσιν, συμμάχων δ' εἶναι καὶ φίλων
ἀληθινῶν ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς παρεῖναι. εἴτ' οἷόςθ' 13
αὐτόν, οἱ ἐποίησαν μὲν οὐδὲν ἂν κακόν, μὴ παθεῖν δ'

11. συμμάχους] συμμάχους καὶ φίλους Ω. | 12. στασιάζουσιν Σ, στα-
σιάζουσιν ἐν αὐτοῖς vulg.

einseitigen, den wir gegen ihn,
nicht aber er gegen uns beobachtet.
— αὐτὸς — πολεμεῖσθαι, als In-
halt des τούτου zu fassen.

11. Ὀλυνθίοις] S. die Einl. zur
1—3. R. — τετταράκοντα — στά-
δια, = οὐ πρότερον πρὶν ἢ ἐν
αὐτῇ τῇ χώρᾳ τὸ στρατεύμα παρ-
ῆν ἔχων δ, 59. — δυοῖν θάτερον,
wie unser „eins von beiden“ ausser
dem syntaktischen Zusammenhange
stehend. — τὸν ἄλλον χρόνον, bis
dahin. Vgl. §. 22. — εἰς Φωκέας,
beim Friedensschlusse Ol. 108, 2.
Vgl. die Einl. zur 5. R. u. 6, 35. 36.
— ἤριζον οἱ πολλοί, bethört durch
Demosthenes I. 3. Aufl.

die Vorspiegelungen der Parteigän-
ger des Philippos. s. zu 5, 10. —
τὴν ἐκείνου πάροδον, nämll. εἴσω
Πυλῶν. 5, 20.

12. Φεράς] S. 8, 59. — ᾽Ωρεί-
ταις, unten §. 59. τουτοῖσι, mit
Beziehung auf allbekannte Vorgän-
ge. — ἐπισκευομένους, um nach
ihnen zu sehen, ihnen einen Besuch
zu machen: eigentlich vom ärztli-
chen Besuch, hier mit höhrender
Beziehung auf das folgende νοσοῦ-
σι. Vgl. über dieses §. 39. 50.

13. οἱ — κακόν, falls er ihnen
nämlich offen den Krieg erklärt
hätte, ἐποίησαν im Gegensatz zu

- ἐφυλάξαντ' * ἂν ἴσως, τούτους μὲν ἐξαπατᾶν αἰρεῖσθαι μᾶλλον ἢ προλέγοντα βιάζεσθαι, ὑμῖν δ' ἐκ προηρησίως πολεμήσειν, καὶ ταῦθ' ἕως ἂν ἐκόντες ἐξαπαταᾶσθε; οὐκ
- 14 ἔστι ταῦτα· καὶ γὰρ ἂν ἀβελτερώτατος εἴη πάντων ἀνθρώπων, εἰ τῶν ἀδικουμένων ὑμῶν μηδὲν ἐγκαλούντων αὐτῷ, ἀλλ' ὑμῶν αὐτῶν τινας αἰτιωμένων ἐκεῖνος ἐκλύσας τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔριν ὑμῶν καὶ φιλονεικίαν ἐφ' αὐτὸν προείποι τρέπεσθαι, καὶ τῶν παρ' ἑαυτοῦ μισθοφορούντων τοὺς λόγους ἀφείλοτο, οἷς ἀναβάλλουσιν ὑμᾶς, λέγοντες ὡς ἐκεῖνός γε οὐ πολεμεῖ τῇ πόλει.
- 15 Ἀλλ' ἔστιν, ὃ πρὸς τοῦ Διός, ὅστις εὖ φρονῶν ἐκ τῶν ὀνομάτων μᾶλλον ἢ τῶν πραγμάτων τὸν ἄγοντ' εἰρήνην ἢ πολεμοῦνθ' ἑαυτῷ σκέψαιτ' ἂν; οὐδεὶς δῆπου. ὁ τοίνυν Φίλιππος ἐξ ἀρχῆς, ἄρτι τῆς εἰρήνης γεγωνίας, οὕτω Διοπαίδους στρατηγούontos οὐδὲ τῶν ὄντων ἐν Χερρονήσῳ νῦν ἀπεσταλμένων, Σέρριον καὶ Δορίσκον ἐλάβανε καὶ τοὺς ἐκ Σερρίου τείχους καὶ Ἰεροῦ ὄρους στρατιώτας ἐξέβαλλεν; οὐς ὁ ὑμέτερος στρατηγὸς κατέστησεν. καὶ τοιαῦτα πράττων τί ἐποίει; εἰρήνην μὲν γὰρ ὁμωμό-

14. αἰτιωμένων] αἰτιωμένων καὶ κρίνειν βουλομένων FTQuv.

μὴ παθεῖν vorausgestellt. — ἕως — ἐξαπαταᾶσθε, so lange ihr euch noch mit offenen Augen hinters Licht führen lasset.

14. τῶν ἀδικουμένων — αὐτῷ, während ihr, die Verletzten, keine Klage gegen ihn erhebet. — ὑμῶν αὐτῶν τινας, den Einen und den Andern aus eurer eigenen Mitte. Natürlich meint D. die guten Patrioten, die gegen Ph. sprachen, von dem bethörten Volke aber als Ruhestörer angefeindet wurden. — ἐκεῖνος — ἐκεῖνος, vom Standpunct der Athener aus, wie 4, 39. — παρ' ἑαυτοῦ, aus seiner Tasche. — τοὺς λόγους — ὑμᾶς] Vgl. S. 52. λόγοι mit Beziehung auf die Mehrheit der Individuen in Ph.'s Solde oder der Gelegenheiten zu seinem Gunsten zu sprechen.

15. ἄρτι τῆς εἰρήνης γεγωνίας, zur Erläuterung des ἐξ ἀρχῆς hin-

zugefügt. Ganz genau nimmt es allerdings der Redner hiermit nicht, wenigstens stellt er anderwärts die Sache so dar, dass, als Philippos in Thrakien einfiel, der Friede erst einseitig durch die Athener ratificirt, von ihm selbst aber der Friedenseid noch nicht geleistet war (s. 18, 25). Freilich stellt er eben dies hier mit den Worten εἰρήνην μὲν γὰρ ὁμωμώσει in Abrede. — Διοπαίδους] S. die Einl. zur 8. R. — Σέρριον καὶ Δορίσκον, zu 8, 64. — τοὺς ἐκ Σερρίου, = τοὺς ἐν Σερρίῳ ἐξ αὐτοῦ. Vgl. zu 1, 15. — Ἰεροῦ ὄρους, Berg an der thrakischen Küste beim Eingang des Hellespontos in die Propontis (Xen. Anab. 7, 1, 14) mit einem Castell. Vgl. 19, 156. 334. 23, 104. Aesch. 2, 90. — ὁ ὑμ. στρατηγός, Chares. — πράττων — ἐποίει] S. zu 3, 15. — γὰρ, bezieht sich auf den in

κει. καὶ μηδεὶς εἴπῃ, τί δὲ ταῦτ' ἐστίν, ἢ τί τούτων 16.
 μέλει τῇ πόλει; εἰ μὲν γὰρ μικρὰ ταῦτα ἢ μηδὲν ὑμῖν
 αὐτῶν ἔμελεν, ἄλλος ἂν εἴῃ λόγος οὗτος· τὸ δ' εὐσεβὲς
 καὶ τὸ δίκαιον ἂν τ' ἐπὶ μικροῦ τις ἂν τ' ἐπὶ μείζονος
 παραβαίῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. φέρε δὴ νῦν, ἡνίκ'
 εἰς Χερρόνησον, ἣν βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες ὑμε-
 τέραν ἐγνώκασιν εἶναι, ξένους εἰσπέμπει καὶ βοηθεῖν ὁμο-
 λογεῖ καὶ ἐπιστέλλει ταῦτα, τί ποιεῖ; φῆς μὲν γὰρ οὐ 17
 πολεμεῖν, ἐγὼ δὲ τοσοῦτω * δέω ταῦτα ποιοῦντα ξεκίνον
 ἄγειν ὁμολογεῖν τὴν πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην, ὥστε καὶ Μεγά-
 ρων ἀπτόμενον καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τυραννίδα κατασκευάζοντα
 καὶ νῦν ἐπὶ Θράκῃ παριόντα καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ
 σκευωρούμενον καὶ πάνθ', ὅσα πράττει μετὰ τῆς δυνά-
 μεως, ποιοῦντα λύειν φημί τὴν εἰρήνην καὶ πολεμεῖν
 ὑμῖν, εἰ μὴ καὶ τοὺς τὰ μηχανήματα ἐφιστάντας εἰρήνην
 ἄγειν φήσετε, ἕως ἂν αὐτὰ τοῖς τείχεσιν ἤδη προσάγωσιν.
 ἀλλ' οὐ φήσετε· ὁ γάρ, οἷς ἂν ἐγὼ ληφθῇην, ταῦτα
 πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος ἐμοὶ πολεμεῖ, κἂν
 μήπω βάλλῃ μηδὲ τοξεύῃ. τίσιν οὖν ὑμεῖς κινδυνεύσαιτ' 18
 ἂν, εἴ τι γένοιτο; τῷ τὸν Ἑλλήσποντον ἀλλοτριωθῆναι,

16. ταῦτα Σ, ταῦτ' ἐστίν vulg. | 18. ἀλλοτριωθῆναι Σ, ὑμῶν ἀλλοτριω-

der vorhergehenden Frage liegen-
 den Gedanken, dass sein Thun ein
 feindseliges war, und schneidet die
 Möglichkeit seiner Rechtfertigung
 mit Rücksicht auf die spätere Lei-
 stung des Friedenseides ab.

16. τί δὲ, als an die Behauptung
 des Redners angeknüpfter Einwurf:
 was ist das nun weiter? — εἰ, ob.
 — ἔμελεν, damals. — ἄλλος —
 οὗτος, wie 18, 44 εἰ δὲ μὴ ἦσθάνο-
 ντο, ἕτερος λόγος οὗτος. — βα-
 σιλεὺς, der von Persien, ohne Arti-
 kel, wie §. 43. 47. [71], da nicht
 von einer bestimmten Persönlich-
 keit, sondern von dem Repräsentan-
 ten dieser Macht überhaupt die Rede
 ist. — ἐγνώκασιν, doch wohl nur
 stillschweigend, insofern als, die
 Thraker abgerechnet, damals we-
 nigstens niemand Anderes Ansprü-

che an diese Besetzung geltend
 machte. — ἐπιστέλλει, nämli. ἡμῖν.
 Vgl. die Einl. zur 8. R.

17. τοσοῦτω nach Σ st. τοσοῦ-
 του (8, 70), wie 18, 111. — Μεγά-
 ρων] Ol. 109, 1. 344 suchte eine
 naked. Partei Megara dem Ph. in
 die Hände zu spielen: der Plan
 ward jedoch durch die entschlos-
 sene Haltung der Athener verei-
 telt. Vgl. §. 27. 18, 71. — ἐν Εὐ-
 βοίᾳ] Vgl. 8, 36 und unten §. 57 ff.
 τυραννίδα ist danach als Abstrac-
 tum collectiv zu nehmen. — ἐπὶ
 Θράκῃ] Ol. 109, 2: 342. — τὰ ἐν
 Πελοποννήσῳ] S. die Einl. zur
 6. R. — τοὺς — ἐφιστάντας, ohne
 bestimmtes Object (gegen irgend
 wen): der Gedanke ist ganz allge-
 mein gefasst.

18. τίσιν, wodurch. — εἴ τι γέ-

- τῷ Μεγάρων καὶ τῆς Εὐβοίας τὸν πολεμοῦνθ' ὑμῖν γενέσθαι κέριον, τῷ Πελοποννησίους τάκείνου γρῶνῃσαι. εἶτα τὸν τοῦτο τὸ μηχανήμα ἐπὶ τὴν πόλιν ἰστάντα, τοῦ-
- 19 τον εἰρήνην ἄγειν ἐγὼ φῶ πρὸς ὑμᾶς; πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ἂφ' ἧς ἡμέρας ἀνεῖλε Φωκέας, ἀπὸ ταύτης ἔγωγ' αὐτὸν πολεμεῖν ὀρίζομαι. ὑμᾶς δέ, ἐὰν' ἀμύνησθε ἤδη, σωφρονήσειν φημί, ἐὰν δὲ ἐάσητε, οὐδὲ τοῦθ' ὅταν βούλησθε δυνήσεσθε ποιῆσαι. καὶ τοσοῦτόν γε ἀφέστηκε τῶν ἄλλων, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν συμβουλευόντων, ὥστε οὐδὲ δοκεῖ μοι περὶ Χερρονήσου νῦν σκοπεῖν οὐδὲ
- 20 Βυζαντίου, ἀλλ' ἐπαμῦναι μὲν τούτοις, καὶ διατηρῆσαι μὴ τι πάθωσι, βουλευέσθαι μέντοι περὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐν * κινδύνῳ μεγάλῳ καθεστώτων. βούλομαι δ' εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς ἐξ ὧν ὑπὲρ τῶν πραγμάτων οὐτω φοβοῦμαι, ἵν', εἰ μὲν ὀρθῶς λογίζομαι, μετάσχητε τῶν λογισμῶν καὶ πρόνοιάν τιν' ὑμῶν γ' αὐτῶν, εἰ μὴ καὶ τῶν ἄλλων ἄρα βούλεσθε, ποιήσησθε, ἐὰν δὲ ληρεῖν καὶ τετυφῶσθαι δοκῶ, μήτε νῦν μήτ' αὐθις ὡς ὑγιαίνοντί μοι προσέχητε.
- 21 Ὅτι μὲν δὴ μέγας ἐκ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ τὸ κατ' ἀρχὰς Φίλιππος ἤρξηται, καὶ ἀπίστως καὶ στασιαστικῶς ἔχονσι πρὸς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅτι πολλῷ παραδοξότερον ἢν τοσοῦτον αὐτὸν ἐξ ἐκείνου γενέσθαι ἢ νῦν, ὅθ' οὕτω πολλὰ προεῖληφε, καὶ τὰ λοιπὰ ὑφ' αὐτῷ

ᾄδναι vulg. | ἰστάντα ΣΑ, ἐφιστάντα καὶ κατασκευάζοντα oder παρασκευάζοντα vulg. | 19. ἐὰν ΣV, ἐὰν μὲν vulg. | 20. πάθωσι Σ, πάθωσι καὶ τοῖς οὗσιν ἐκεῖ νῦν στρατιώταις πάντ' ὅσων ἂν δέωνται ἀποστεῖλαι vulg.

νοίτο] S. zu 2, 15. — τοῦτο, im Gegensatz zu dem §. 17 im eigentlichen Sinne gebrauchten τὰ μηχανήματα. Doch hätte man hier eher τοιοῦτο statt τοῦτο τὸ erwartet.

19. ἀφ' ἧς ἡμέρας] Am 23. Skirophor. Ol. 108, 2. (20. Juni 346), s. 19, 59. ἀφ' ἧς — ἀπὸ ταύτης, = ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας ἢ. — περὶ Χερρονήσου — οὐδὲ Βυζαντίου] Die Wiederholung der Präposition ist nach οὐδὲ ebenso wenig

nöthig (vgl. §. 2. 49) als nach καὶ, καὶ οὐ (§. 72), ἢ (§. 15. 63), ἀλλὰ (1, 5) u. a. Partikeln.

20. τούτοις, näml. τοῖς Χερρονησίταις καὶ Βυζαντίοις. — ἐξ ὧν, warum, aus welchem Grunde. — ὑπὲρ τῶν πραγμάτων φ., um den Lauf der Dinge, das Schicksal des Staats besorgt bin.

21. μέγας — ἤρξηται] S. zu 1, 28. — πρὸς αὐτοὺς, zu 4, 10. —

ποιήσασθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτ' ἂν ἔχοιμι διεξελθεῖν, παραλείψω. ἀλλ' ὁρῶ συγκεχωρηκότας ἅπαντας ἀνδρώ- 22
 πους, ἀφ' ὑμῶν ἀρξαμένους, αὐτῷ, ὑπὲρ οὗ τὸν ἄλλον
 ἅπαντα χρόνον πάντες οἱ πόλεμοι γεγόνασιν οἱ Ἑλληνικοί.
 τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; τὸ ποιεῖν ὃ τι βούλεται καὶ καθ' ἓνα
 οὕτωςι περικόπτειν καὶ λωποδυτεῖν τῶν Ἑλλήνων καὶ
 καταδουλοῦσθαι τὰς πόλεις ἐπιόντα. καίτοι προστάται 23.
 μὲν ὑμεῖς ἐβδομήκοντα ἔτη καὶ τρία τῶν Ἑλλήνων ἐγένε-
 σθε, προστάται δὲ τριάκοντα ἐνὸς δέοντα Λακεδαιμόνιοι.
 ἴσχυσαν δέ τι καὶ Θηβαῖοι τουτουσὶ τοὺς τελευταίους χρό-
 νους μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην. ἀλλ' ὅμως οὐθ' ὑμῖν
 οὔτε Θηβαίοις οὔτε Λακεδαιμονίοις οὐδεπώποτε, ὃ ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, συνεχωρήθη τοῦθ' ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ποιεῖν
 ὃ τι βούλοισθε, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὑμῖν, 24
 μᾶλλον δὲ τοῖς τότ' οὖσιν Ἀθηναίοις, * ἐπειδὴ τισιν οὐ
 μετρίως ἐδόκουν προσφέρεσθαι, πάντες ᾤοντο δεῖν, καὶ
 οἱ μὴδὲν ἐγκαλεῖν ἔχοντες αὐτοῖς, μετὰ τῶν ἡδικομένων
 πολεμεῖν, καὶ πάλιν Λακεδαιμονίοις ἄρξασιν καὶ παρελ-
 θούσιν εἰς τὴν αὐτὴν δυναστείαν ὑμῖν, ἐπειδὴ πλεονάζειν
 ἐπεχείρουν καὶ πέρα τοῦ μετρίου τὰ καθεστηκότα ἐκίνουν,

22. ἓνα] ἓνα ἕκαστον FΩuv.

ποιήσασθαι] Vgl. Krüger Gr. §. 53, 6, 9.

22. ἀφ' ὑμῶν ἀρξαμένους, ihr an der Spitze. Vgl. 18, 297 ἀρξαμένων ἀπὸ σοῦ. — καθ' ἓνα — τῶν Ἑλλήνων] S. zu 2, 24. — οὕτωςι, zu 1, 20. — λωποδυτεῖν, wie ein gemeiner Strassenräuber. Vgl. zu 4, 47.

23. ἐβδομήκοντα ἔτη καὶ τρία, Ol. 75, 3. 477—93, 4. 405. S. zu 3, 24. Andere Schriftsteller rechnen in runder Zahl 70 Jahre, wie Lys. 2, 55. Isokr. 4, 106, auch D. selbst unten §. 25, dagegen 90, wenn die Lesart richtig ist, Lykurg g. Leokr. 72, und nur 65 Isokr. 12, 56. — τριάκοντα ἐνὸς δέοντα, Ol. 93, 4. 405—101, 1. 376, wo Chabrias die Lakedämonier bei Naxos besiegte. — ἐν Λεύκτροις, Ol. 102,

2. 371. — βούλοισθε, an die Athener als die gerade anwesenden gerichtet, ohne den Gedanken an die Thebaner und Lakedämonier auszu-schliessen. — ποιεῖν] S. zu 3, 12. — οὐδὲ πολλοῦ δεῖ, zu 8, 42.

24. τοῦτο μὲν — καὶ πάλιν] Vgl. 5, 6. — μᾶλλον—Ἀθηναίοις, ist nicht reine *captatio benevolentiae*, woran man überhaupt gerade in den philippischen Reden nicht gewöhnt ist: dem Redner liegt vielmehr daran, das Volk der Athener in der Gegenwart dem Philippos gegenüber als unwandelbar auf dem Boden des Rechts stehend erscheinen zu lassen. — οὐ μετρίως = ὥμῳς, wie die Geschichte lehrt. — ἀρξασιν, = προστάταις γενομένοις. — τὰ καθεστηκότα ἐκίνουν, mit Hindeutung auf das Princip der

πάντες εἰς πόλεμον κατέστησαν, καὶ οἱ μὴδὲν ἐγκαλοῦντες
 25 αὐτοῖς. καὶ τί δεῖ τοὺς ἄλλους λέγειν; ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ
 καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐδὲν ἂν εἰπεῖν ἔχοντες ἐξ ἀρχῆς ὅ
 τι ἡδικοῦμεθ' ὑπ' ἀλλήλων, ὅμως ὑπὲρ ὧν τοὺς ἄλλους
 ἀδικουμένους ἐωρῶμεν, πολεμεῖν ὥρμεθα δεῖν. καίτοι
 πάνθ' ὅσα ἐξημάρτηται καὶ Λακεδαιμονίοις ἐν τοῖς τριά-
 κοντ' ἐκείνοις ἔτεσι καὶ τοῖς ἡμετέροις προγόνοις ἐν τοῖς
 ἑβδομήκοντα, ἐλάττωτά ἐστιν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν
 Φίλιππος ἐν τρισὶ καὶ δέκα οὐχ ὅλοις ἔτεσιν οἷς ἐπιπο-
 26 λάξει ἡδίκηκε τοὺς Ἕλληνας, μᾶλλον δὲ οὐδὲ πέμπτον
 μέρος τούτων ἐκείνα. Ὀλυνθον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ
 Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θράκης
 ἔω, ἃς ἀπάσας οὕτως ὡμῶς ἀνήρηκεν, ὥστε μὴδ' εἰ πώ-
 ποτ' ὤκλήθησαν προσελθόντ' εἶναι ῥάδιον εἰπεῖν· καὶ τὸ
 Φωκέων ἔθνος τοσοῦτον ἀνηρημένον σιωπῶ. ἀλλὰ Θε-
 ταλία πῶς ἔχει; οὐχὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς πόλεις αὐ-
 τῶν παρήρηται καὶ τετραρχίας κατέστησεν, ἵνα μὴ μόνον
 27 κατὰ πόλεις, ἀλλὰ καὶ κατ' ἔθνη δουλεύωσιν; αἱ δ' ἐν
 Εὐβοίᾳ πόλεις οὐκ ἤδη τυραννοῦνται, καὶ ταῦτα ἐν νήσῳ
 πλησίον Θηβῶν * καὶ Ἀθηνῶν; οὐ διαρρήδην εἰς τὰς
 ἐπιστολάς γράφει „ἐμοὶ δ' ἐστὶν εἰρήνη πρὸς τοὺς ἀκού-

25. πέμπτον Σ, om. Ω, πολλοστὸν πέμπτον FTuv, πολλοστὸν vulg. |

26. ἐκείνα Σ, ἐκεῖνα, καὶ τοῦτο ἐκ βραχέος λόγου ῥάδιον δεῖξαι vulg. |
 μὴδ' εἰ] μὴδένα μὴδ' εἰ FTΩuv. | ἵνα] παρ' αὐτοῖς ἵνα FTΩuv.

Lakedämonier, überall, wo sie zur Geltung kamen, die bestehenden freien Institutionen aufzulösen und ein oligarchisches Regiment einzuführen.

25. οὐδὲν ἂν — ἔχοντες, = οὐ οὐδὲν ἂν — εἰχομεν. — ὑπὲρ ὧν, = ὑπὲρ τούτων ἂ. Ueber die Präpos. zu 1, 5. und über die Sache 18, 96. — τριάκοντα — ἑβδομήκοντα] Vgl. §. 23. — τρισὶ καὶ δέκα, seit Ol. 106, 3. 354, wo Philippos' Einmischung in die griechischen Angelegenheiten einen entschiedenen Charakter anzunehmen begann. — οἷς, = ἐν οἷς. Vgl. §. 61. — ἐπιπολάξει, oben schwimmt. — οὐδὲ πέμπτον μέρος, während die Zeit

im umgekehrten Verhältniss steht. Philippos beging in fünfmal weniger Zeit (in kaum 13 Jahren) mehr Unbilden als die Athener während ihrer ganzen Hegemonie (in mehr als 70 Jahren).

26. Ὀλυνθον — ἀνήρηκεν] S. die Einl. zur 1—3. R. Methone ist das thrakische, Apollonia die ionische Colonie in Mygdonia, welche mit Olynthos im Bunde stand. — εἰπεῖν, näml. τινα. — τὸ Φωκέων] S. die Einl. zur 5. R. — τὰς πολιτείας, zu 1, 5. — αὐτῶν, näml. τῶν Θετταλῶν. — τετραρχίας] S. zu 6, 22. — δουλεύουσιν, zu 3, 6.

27. εἰς τὰς ἐπιστολάς, wie 19, 40 ὁ εἰς τὴν προτέραν γράψας

ειν ἐμοῦ βουλομένους;“ καὶ οὐ γράφει μὲν ταῦτα, τοῖς
 δ' ἔργοις οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἐφ' Ἑλλησποντον οἴχεται, πρό-
 τερον ἤκεν ἐπ' Ἀμβρακίαν, Ἥλιν ἔχει, τηλικαύτην πόλιν
 ἐν Πελοποννήσῳ, Μεγάρους ἐπεβούλευσε πρόφην, οὗθ' ἡ
 Ἑλλὰς οὗθ' ἡ βάρβαρος τὴν πλεονεξίαν χωρεῖ τάνθρω-
 πον. καὶ ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἅπαντες καὶ ἀκού- 28
 οντες οὐ πέμπομεν πρέσβεις περὶ τούτων πρὸς ἀλλήλους
 καὶ ἀγανακτοῦμεν, οὕτω δὲ κακῶς διακείμεθα καὶ διορω-
 ρύμεθα κατὰ πόλεις, ὥστ' ἄχρι τῆς τήμερον ἡμέρας οὐ-
 δὲν οὔτε τῶν συμφερόντων οὔτε τῶν δεόντων προᾶξαι
 δυνάμεθα, οὐδὲ συστήναι, οὐδὲ κοινωνίαν βοηθείας καὶ
 φιλίας, οὐδεμίαν ποιήσασθαι, ἀλλὰ μείζω γιγνόμενον τὸν 29
 ἄνθρωπον περιόρῳμεν, τὸν χρόνον κερδᾶναι τοῦτον, ὃν
 ἄλλος ἀπόλλυται, ἕκαστος ἐγνωκώς, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ,
 οὐχ ὅπως σωθῆσεται τὰ τῶν Ἑλλήνων σκοπῶν οὐδὲ
 πράττων, ἐπεὶ ὅτι γε ὥσπερ περίοδος ἡ καταβολὴ πυρε-
 τοῦ ἢ ἄλλου τινὸς κακοῦ καὶ τῷ πάνυ πόρρω δοκοῦντι
 νῦν ἀφεστάναι προσέρχεται, οὐδεὶς ἄγνοεῖ. καὶ μὴν 30
 κακεῖνόν γε ἴστε, ὅτι ὅσα μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἢ ὑφ'

29. ἀγνοεῖ Σ, ἀγνοεῖ δήπου vulg.

ἐπιστολήν. Vgl. unt. §. 41. — τοῖς
 δ' ἔργοις οὐ ποιεῖ, ohne es zu be-
 thätigen. Das erste οὐ erstreckt
 sich gleichmässig auf beide Satz-
 hälften, wie 18, 13. 179. u. unt.
 §. 57. Vgl. Rauchenst. zu Lys. 30,
 30. — ἐπ' Ἀμβρακίαν] Stadt an der
 Nordseite des nach ihr benannten
 ambrakischen Meerbusens, mit ih-
 ren Gebiete an Epeiros grenzend.
 Dorthin wandte sich Philippos Ol.
 109, 2. 343, vermuthlich um auch
 von dieser Seite einen Stützpunkt
 für seine Operationen gegen den Pe-
 loponnes zu gewinnen. Vgl. §. 34.
 72. — Ἥλιν ἔχει, nachdem seine
 Anhänger daselbst (18, 295. 19, 294)
 nicht ohne blutige Auftritte (19, 260)
 die Oberhand behalten. — Μεγά-
 ρους] S. oben §. 17. — χωρεῖ, ist
 gross genug für —, wie 21, 200 ἡ
 πόλις αὐτὸν οὐ χωρεῖ.

28. διορῳρύμεθα, sind abge-
 graben, (durch Gräben von einan-
 der) abgesperret, vereinzelt. Vgl.
 διοικίζειν 5, 10 und über die Sache
 18, 61 f.

29. τὸν χρόνον — ἐγνωκώς] Vgl.
 18, 45. — περίοδος ἡ καταβολὴ
 πυρετοῦ, = περιοδικὴ λήψις πυ-
 ρετοῦ, ist nicht von intermittiren-
 den Krankheiten zu verstehen, wie
 es die alten Grammatiker erklären,
 sondern von epidemischen, welche
 zwar nur allmählig, aber unaus-
 weichlich sich über das ganze Land
 ausbreiten und sicher zuletzt auch
 den ergreifen, der im Augenblick
 noch weit davon entfernt zu sein
 scheint.

30. ὑπὸ γνησίων ὄντων τῆς Ἑλ-
 λάδος, von echten Söhnen Griechen-
 lands. Dieser nicht gewöhnliche
 Ausdruck ist durch die nachfolgende

- ἡμῶν ἔπασχον οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' οὖν ὑπὸ γνησίων γε ὄντων τῆς Ἑλλάδος ἡδικοῦντο, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἂν τις ὑπέλαβε. τοῦθ', ὥσπερ ἂν εἰ υἱὸς ἐν οὐσίᾳ πολλῇ γεγυνώς γνήσιος διόζει τι μὴ καλῶς μηδ' ὀρθῶς, κατ' αὐτὸ μὲν τοῦτο ἄξιον μέμψεως εἶναι καὶ κατηγορίας, ὥς δ' οὐ προσήκων ἢ ὡς οὐ κληρονόμος τούτων ὦν ταῦτα * ἐποίει,
- 31 οὐκ ἐνεῖναι λέγειν. εἰ δέ γε δοῦλος ἢ ὑποβολιμαῖος τὰ μὴ προσήκοντα ἀπώλλυε καὶ ἐλυμαίνετο, Ἡράκλεις, ὅσῳ μᾶλλον δεινὸν καὶ ὀργῆς ἄξιον πάντες ἂν ἔφησαν εἶναι. ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ Φιλίππου καὶ ὦν ἐκεῖνος πράττει νῦν, οὐχ οὕτως ἔχουσιν, οὐ μόνον οὐχ Ἕλληνας ὄντος οὐδὲ προσήκοντος οὐδὲν τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλ' οὐδὲ βαρβάρου ἐντεῦθεν ὅθεν καλὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ὀλέθρου Μακεδόνας, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπονδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον.
- 32 Καίτοι τί τῆς ἐσχάτης ὕβρεως ἀπολείπει; οὐ πρὸς τῷ πόλεις ἀνηρῆκεναι τίθησι μὲν τὰ Πύθια, τὸν κοινὸν τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνα, καὶ αὐτὸς μὴ παρῇ, τοὺς δούλους
- 33 ἀγνοοθετήσοντας πέμπει; γράφει δὲ Θετταλοῖς ὃν χρὴ τρόπον πολιτεύεσθαι; πέμπει δὲ ξένους τοὺς μὲν εἰς

30. υἱὸς] τις υἱὸς FTΩν. | 31. ὀργῆς] πολλῆς ὀργῆς FTΩν. | πρότερον pr. Σ, πρότερον πρίασθαι vulg. | 32. πόλεις ΣFTΩν, πόλεις Ἑλληνίδας vulg. | πέμπει pr. Σ, πέμπει; κυρίως δὲ Πυλῶν καὶ τῶν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας παρόντων ἐστὶ, καὶ φρουραῖς καὶ ξένοις τοὺς τόπους τούτους κατέχει; ἔχει δὲ καὶ τὴν προμαρτίαν τοῦ Θεοῦ, παρώσας ἡμᾶς καὶ Θετταλοὺς καὶ Δωριεῖς καὶ τοὺς ἄλλους Ἀμφικτυόνας, ἧς οὐδὲ τοῖς Ἕλλησιν ἀπασι μέτεστιν; vulg. | 33. ὃν] ὄντινα FΩν.

Vergleichung veranlasst. — ὥσπερ ἂν, näml. ὑπέλαβε, wovon die folgenden Infinitive abhängen. — τούτων, auf das collective τι zurückzubeziehen. Vgl. 2, 18.

31. οὐχ — οὐχ, die Negation mit Nachdruck wiederholend, wie 21, 165 οὐ μὴν Νικηράτος γε οὕτως — οὐδ' Εὐκλήμων ὁ τοῦ Αἰσίωνος, οὐχ οὕτως. Vgl. zu 8, 37. — ὑπὲρ] S. zu 1, 5. — οὐ μόνον — πρότερον, zu 3, 16. — ὀλέθρου, die Stelle des Adj. vertretend, wie 18, 127 ὀλέθρος γραμματεὺς u. 23, 202 ἀνθρώπους οὐδ' ἐλευθέρους, ὀλέθρους. — πρότερον, als man noch Sklaven von dorthen bezog, was weggefal-

len war, seit Makedonien in die Reihe der griechischen Staaten eingetreten. Die Griechen bezogen, jetzt wenigstens, ihren Bedarf an Sklaven nur aus barbarischen Ländern, wie Thrakien, Skythien, Phrygien, Karien, Kappadokien u. s. w.

32. πόλεις, die der Phoker. — τίθησι τὰ Πύθια] S. zu 5, 22. — τοὺς δούλους, seine Sklaven. So nennt D. in seiner Gereiztheit die Stellvertreter des Ph., welche natürlich den nächsten Umgebungen desselben angehörten.

33. γράφει δὲ, als Fortsetzung des οὐ — τίθησι μὲν. Ueber die Sache 6, 22. — πέμπει — κατα-

Πορθμόν, τὸν δῆμον ἐκβαλοῦντας τὸν Ἐρετριέων, τοὺς δ' ἐπ' Ὁρεόν, τύραννον Φιλιστίδην καταστήσοντας; ἀλλ' ὁμῶς ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχονται, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ τὴν χάλαζαν ἔμοιγε δοκοῦσι θεωρεῖν, εὐχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γενέσθαι, κωλύειν δὲ οὐδεὶς ἐπιχειρῶν. οὐ μόνον δ' ἐφ' οἷς ἡ Ἑλλὰς ὑβρίζεται 34 ὑπ' αὐτοῦ οὐδεὶς ἀμύνεται, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἕκαστος ἀδικεῖται· τοῦτο γὰρ ἤδη τοῦσχατόν ἐστιν. οὐ Κορινθίων ἐπ' Ἀμβρακίαν * ἐλήλυθε καὶ Λευκάδα; οὐχ Ἀχαιῶν Ναύπακτον δμώμοκεν Αἰτωλοῖς παραδώσειν; οὐχ Ὀθβαίων Ἐχίνον ἀφήρηται; καὶ νῦν ἐπὶ Βυζαντίους πορεύεται συμμάχους ὄντας; οὐχ ἡμῶν, ἐῷ τὰλλα, ἀλλὰ 35 Χερρονήσου τὴν μεγίστην ἔχει πόλιν Καρδίαν; ταῦτα τοίων πάσχοντες ἅπαντες μέλλομεν καὶ μαλακίζόμεθα καὶ

ὥσπερ Σ, ὅνπερ οἱ FΓΩν. | εὐχόμενοι] εὐχόμενοι μὲν F. | 34. Ναύπακτον] Ναύπακτον ἀφελόμενος FΓΩν.

στήσοντας] S. unten §. 57 ff. — τὸν δῆμον, die Volkspartei. — μὴ καθ' ἑαυτοὺς γενέσθαι, nämlich ταῦτα, damit verschont zu bleiben, wie andererseits mit dem Hagel.

34. Κορινθίων — Λευκάδα] Κορινθιοὶ πεμφθέντες ὑπὸ Κυψέλου καὶ Γόργου ταύτην τε κατέσχον τὴν ἀκτὴν (τὴν Λευκάδα) καὶ μέχοι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου προήλθον, καὶ ἡ τε Ἀμβρακία συνωκίσθη καὶ Ἀνακτόριον, καὶ τῆς Χερρονήσου διορούσαντες τὸν ἰσθμόν ἐποίησαν νῆσον τὴν Λευκάδα. Strabon 10, 452. Ueber Philippos' Anschlag auf Ambrakia oben §. 27. — Ἀχαιῶν Ναύπακτον] Nau-paktos (j. Lepanto), ursprünglich eine lokrische Stadt an der Nordseite des inneren korinthischen Meerbusens, später von messenischen Auswanderern besetzt, war jetzt, nachdem diese von den Lakedaemoniern nach der Schlacht bei Aegospotamos vertrieben worden, im Besitz der Achäer. Diod. 15, 75. Die benachbarten Aetoler hatten schon Ol. 97, 2 darauf speculirt, Xen. Hell. 4, 6, 14, und kamen auch

wirklich später in ihren Besitz, Strabon 9, 427. — Ὀθβαίων Ἐχίνον] St. im südlichen Thessalien an der Nordküste des malischen Meerbusens von den Thebanern angelegt. — ἐπὶ Βυζαντίους πορεύεται] S. zu 8, 66. — συμμάχους ὄντας, nämlich αὐτῶν. Vgl. 18, 87.

35. οὐχ ἡμῶν] Der Redner hatte anfangs im Sinne mehr als einen Eingriff des Philippos in das athenische Eigenthum anzuführen, bricht aber wieder ab, um nur eins als das nächstliegende hervorzuheben. Aehn. 24, 107 ὅς, τὰ μὲν ἄλλα ἐῷ, ἀλλὰ τοὺς τῷ γῆρας βοηθοὺς λυμᾶιν. — Χερρονήσου — Καρδίαν] S. Einl. zur 8. Rede. — μαλακίζόμεθα, werden schlaff: ein hier unpassender Begriff, da derselbe einen Zustand der Anspannung voraussetzen lassen würde, der nicht im Sinne des Redners liegen kann. Wahrscheinlich ist nach Cobet's Vorschlag, dem Dindorf folgt, μαλζόμεν zu schreiben, ein auch sonst vielfach verkanntes Wort, das überdies beim Harp. p. 123, 11 als Variante zu d. St. überliefert

πρὸς τοὺς πλησίον βλέπομεν, ἀπιστοῦντες ἀλλήλοις, οὐ
τις πάντας ἡμᾶς ἀδικοῦντι. καίτοι τὸν ἅπασιν ἀσελγῶς
οὕτω χρώμενον τί οἶσθε, ἔπειδὰν καθ' ἓνα ἡμῶν ἐκά-
στου κίριος γένηται, τί ποιήσιν;

- 36 Τί οὖν αἷτιον τουτωνί; οὐ γὰρ ἄνευ λόγου καὶ δι-
καίας αἰτίας οὔτε τόθ' οὕτως εἶχον ἐτοιμῶς πρὸς ἐλευ-
θερίαν οἱ Ἕλληνες, οὔτε νῦν πρὸς τὸ δουλεύειν. ἦν τι
τότ', ἦν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐν ταῖς τῶν πολλῶν δια-
νοίαις, ὃ νῦν οὐκ ἔστιν, ὃ καὶ τοῦ Περσῶν ἐκράτησε πλού-
του καὶ ἐλευθέραν ἤγε τὴν Ἑλλάδα καὶ οὔτε ναυμαχίας
οὔτε πεζῆς μάχης οὐδεμιᾶς ἤττατο, νῦν δ' ἀπολωλὸς
ἅπαντα λελύμανται καὶ ἄνω καὶ κάτω πεποίηκε πάντα
37 τὰ πράγματα. τί οὖν ἦν τοῦτο; τοὺς παρὰ τῶν ἄρχειν
βουλομένων ἢ διαφθεῖρειν τὴν Ἑλλάδα χρήματα λαμβά-
νοντας ἅπαντες ἐμίσουν, καὶ χαλεπώτατον ἦν τὸ δωροδο-
κοῦντα ἐλεγχθῆναι, καὶ τιμωρία μεγίστη τοῦτον ἐκόλαζον.
38 τὸν οὖν καιρὸν ἐκάστου τῶν πραγμάτων, ὃν ἡ τύχη καὶ
τοῖς ἀμελοῦσι κατὰ τῶν προσεχόντων * πολλάκις παρα-

35. πάντας Σ; φανερώς πάντας vulg. | 36. οἱ Ἕλληνες Σ, ἅπαντες οἱ
Ἕλληνες vulg. | πάντα τὰ ΣΑ, τὰ τῶν Ἑλλήνων vulg. | 37. τοὺς pr. Σ
ΤΖ, οὐδὲν ποικίλον οὐδὲ σφόν, ἀλλ' ὅτι τοὺς vulg. | ἄρχειν pr. Σ, ἄρ-
χειν ἀεὶ vulg. | ἦ] ἡ καὶ FTΩν. | ἐκόλαζον pr. Σ ΤΖ, ἐκόλαζον καὶ παρ-
αίτησις οὐδεμία ἦν οὐδὲ συγγνώμη vulg. | 38. προσεχόντων pr. Σ ΤΖ,
προσεχόντων καὶ τοῖς μηδὲν ἐθέλουσι ποιεῖν κατὰ τῶν πάντα ἃ προσή-
κει πραττόντων vulg.

wird. „wir sind erstarrt, betäubt,
unsere Thatkraft ist gelähmt“, tor-
petus. — τί οἶσθε — τί ποιή-
σειν, wie 18, 240 τί ἂν οἶσθε —
τί ποιεῖν ἂν ἡ τί λέγειν τοὺς ἀσε-
βεῖς ἀνθρώπους τουτουσί; — καθ'
ἓνα ἡμῶν ἐκάστου, zu 2, 24.

36. οὔτε νῦν, näml. ἔχουσι. Vgl.
6, 12. — ἐλευθέραν ἤγε] Vgl. zu
1, 28. — ἤττατο] Die Kühnheit
dieser fast ans Poetische streifen-
den Personification eines abstracten
Begriffs wird durch die beigese-
zten Genitive ναυμαχίας und μάχης
gemildert. Ein rein persönlicher
Begriff wäre mit dem Dativ zu ver-
binden gewesen. — ἄνω καὶ κάτω]

Vgl. 2, 16.

37. τιμωρία μεγίστη] Als Stra-
fen für dieses Verbrechen kommen
der Tod, Atimie, Confiscation des
Vermögens und Erlegung des Zehn-
fachen der erhaltenen Summe vor.
An den Strafgesetzen deshalb war
auch jetzt nichts geändert: D. will
sagen, dass man früher diesel-
ben unnachsichtlich in Anwendung
brachte, während jetzt in demsel-
ben Verhältniss, wie einerseits echt
patriotische Gesinnung selten und
Verrath am Vaterlande zur Tages-
ordnung geworden sei, so anderer-
seits auch das Volk aus Indolenz
dem Verbrechen seinen Lauf zu
lassen pflege. Vgl. §. 39.

σχευάζει, οὐκ ἦν πρίασθαι παρὰ τῶν λεγόντων οὐδὲ τῶν στρατηγούντων, οὐδὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν, οὐδὲ τὴν πρὸς τοὺς τυράννους καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπιστίαν, οὐδ' ὅλως τοιοῦτον οὐδέν. νῦν δ' ἅπανθ' ὥσπερ ἐξ 39 ἀγορᾶς ἐκπέπραται ταῦτα, ἀντεισῆγκται δὲ ἀντὶ τούτων, ὑφ' ὧν ἀπόλωλε καὶ ἑνείσηκεν ἡ Ἑλλάς. ταῦτα δ' ἐστὶ τί; ξῆλος εἴ τις εἴληφέ τι, γέλως ἂν ὁμολογῇ, μῖσος ἂν τούτοις τις ἐπιτιμᾷ, τᾶλλα πάνθ' ὅσα ἐκ τοῦ δωροδοκεῖν ἥρτηται. ἐπεὶ τριῆρεις γε καὶ σιομάτων πλήθος καὶ χρη- 40 μάτων καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς ἀφθονία, καὶ τᾶλλα οἷς ἂν τις ἰσχύειν τὰς πόλεις κρίνοι, νῦν ἅπασι καὶ πλείω καὶ μείζω ἐστὶ τῶν τότε πολλῶ. ἀλλὰ ταῦτα ἄχρηστα, ἄπρακτα, ἀνόνητα ὑπὸ τῶν πωλούντων γίγνεται.

‘Οτι δ' οὕτω ταῦτ' ἔχει, τὰ μὲν νῦν ὁρᾶτε δήπου 41 καὶ οὐδὲν ἐμοῦ προσδεῖσθε μάρτυρος· τὰ δ' ἐν τοῖς ἄνωθεν χρόνοις ὅτι τάναντία εἶχεν, ἐγὼ δηλώσω, οὐ λόγους ἐμαυτοῦ λέγων, ἀλλὰ γράμματα τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων, ἃ κείνοι κατέθεντο εἰς στήλην χαλκῇν γράψαντες

τοιοῦτον Σ, τῶν τοιούτων vulg. | 39. ὁμολογῇ pr. Σ, ὁμολογῆ, συγγνώμη τοῖς ἐλεγχομένοις vulg. | 40. χρημάτων pr. Σ, χρημάτων προσδοί vulg. | ἀλλὰ ταῦτα Σ, ἀλλὰ ταῦτα πάντα Ω, ἀλλὰ πάντα ταῦτα Ζ, ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα vulg. | 41. τάναντία] τάναντία τούτων ΕΩΝ. | ὑμετέρων pr. Σ, ὑμετέρων δεικνύων vulg.

38. τῶν λεγόντων, der Redner. Vgl. 4, 44.

39. ἐκπέπραται, ist ausverkauft. — ἐνείσηκεν (vgl. §. 12), zur näheren Bestimmung des ἀπόλωλε diesem nachgestellt, wie §. 31 ἀπώλλυε καὶ ἐλυμαίνετο, 18, 36 τοὺς Φωκῆας ἀπολέσθαι καὶ κατασκαφῆναι τὰς πόλεις αὐτῶν, 19, 90 ἀπόλωλε καὶ γέγονεν ἀσθενής. — ἂν ὁμολογῇ, wie es z. B. Philokrates that. S. 19, 114. 119. — ἂν — ἐπιτιμᾷ, wie D. selbst im Streit mit Aeschines wegen der Gesandtschaft. — τούτοις, als Neutrum zu fassen.

40. ἐπεὶ —] Das ist es, was Griechenlands Untergang herbeigeführt hat, denn —. — τριῆρεις] Was Athen anlangt (denn es ist hier

die Rede von allen griechischen Staaten), vergl. zu 4, 16. — χρημάτων, zweifelhaft ob mit πλήθος oder ἀφθονία zu verbinden. Man half sich in den interpolirten Handschriften durch den Zusatz πρόσδοι aus der Verlegenheit. — κατασκευῆς, Hülfsmittel zur Kriegführung, als da sind Waffenvorräthe, Munition u. s. w. — τῶν τότε] S. zu 3, 32.

41. ὅτι — ὁρᾶτε, verkürzt, wie 21, 184 ὅτι δὴ ταύτης οὐδ' ὅτιον ὑμῖν μεταδοῦναι τούτῳ προσήκει, ταῦτ' ἀκούσατέ μου. — ἀνωθεν, im Verhältniss zur Gegenwart gedacht. — γράμματα, Urkunden. — εἰς στήλην χαλκῇν, ähnlich der, auf welcher die Namen der Staatsverrätther verzeichnet waren. Lykurg.

- 42 εἰς ἀκρόπολιν. „Ἄρθμιος “φησὶν,, ὁ Πυθώνακτος Ζελεΐτης ἄτιμος καὶ πολέμιος τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτὸς καὶ γένος.“ εἰδ’ ἡ αἰτία * γέγραπται, δι’ ἣν ταῦτ’ ἐγένετο, „ὅτι τὸν χρυσὸν τὸν ἐκ Μήδων εἰς
43 Πελοπόννησον ἤγαγεν.“ ταῦτ’ ἐστὶ τὰ γράμματα. λογίζεσθε δὴ πρὸς θεῶν, τίς ἦν ποθ’ ἡ διάνοια τῶν Ἀθηναίων τῶν τότε ταῦτα ποιούντων, ἢ τί τὸ ἀξίωμα. ἐκεῖνοι Ζελεΐτην τινὰ Ἄρθμιον, δοῦλον βασιλέως (ἡ γὰρ Ζέλειά ἐστι τῆς Ἀσίας), ὅτι τῷ δεσπότῃ διακονῶν χρυσίον ἤγαγεν εἰς Πελοπόννησον, οὐκ Ἀθήναζε, ἐχθρὸν αὐτῶν ἀνέ-

ἀκρόπολιν pr. Σ, ἀκρόπολιν, οὐχ ἔν’ αὐτοῖς ἡ χρήσιμα, καὶ γὰρ ἀνευ τούτων τῶν γραμμάτων τὰ δέοντα ἐφρόνουν, ἀλλ’ ἐν’ ὑμῖν ἐχρητέον ὑπομνήματα καὶ παραδείγματα ὡς ὑπὲρ τῶν τοιούτων σπουδαῖεν προσήκει. τί οὖν λέγει τὰ γράμματα; vulg. | 42. ἄτιμος pr. Σ, ἄτιμος ἔστω vulg. | Μήδων τῶν Μήδων FΓΩυν. | ἤγαγεν] ἤγαγεν, οὐκ Ἀθήναζε FΩυν. | 43. θεῶν] Διὸς καὶ θεῶν FΩυν. | τίς Σ, καὶ θεωρεῖτε παρ’ ὑμῖν αὐτοῖς τίς vulg.

g. Leokr. 117. — εἰς ἀκρόπολιν] 19, 272 ὅλης οὐσης ἱερᾶς τῆς ἀκροπόλεως ταυτησὶ καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν ἐχούσης παρὰ τὴν χαλκὴν τὴν μεγάλην Ἀθηναίων ἐκ δεξιᾶς ἔστηκεν, ἣν ἀριστεῖον ἡ πόλις τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους πολέμου, δόντων τῶν Ἑλλήνων τὰ χρήματα ταῦτ’, ἀνέθηκεν.

42. Ἄρθμιος] Ἀριθμιος Σ: doch scheint der Name aus 19, 271. Aesch. 3, 258. Deinarch. 2, 24. 25. Plut. Them. 6. und aus Aristeid. 1. p. 310 fest zu stehen. — φησὶν, näml. τὰ γράμματα. Vgl. 19, 271. Der Beschluss selbst ward von Themistokles beantragt. — ἄτιμος] S. §. 44. Diesen Ausdruck kennt D. 19, 271 (ἐχθρὸν εἶναι καὶ πολέμιον τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτὸν καὶ γένος πάν) ebenso wenig als Deinarchos, welcher a. O. §. 25 als ausdrückliche Worte des Beschlusses anführt: πολέμιον εἶναι τοῦ δήμου καὶ τῶν συμμάχων αὐτὸν καὶ γένος καὶ φεύγειν Ἀθήνας. — ἡ αἰτία] Deinarchos a. O. καὶ μόνον τούτῳ προσέγραψαν τὴν αἰτίαν, δι’ ἣν ὁ δήμος ἐξέβαλεν αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως, vermuthlich

mit Beziehung auf andere Monumente dieser Art, wie das oben zu §. 41 erwähnte, worauf einfach die blossen Namen der für infam Erklärten verzeichnet standen. — τὸν χρυσόν, = τὸ χρυσόν, wie Aesch. 3, 258. Deinarch. a. O. §. 24 und unten §. 43. — ἐκ Μήδων, zu 1, 15.

43. Ζέλεια, Stadt im nordöstlichen Troas. Die Worte ἡ γὰρ — Ἀσίας mit Cobet für ein Glossem zu erklären ist gar kein Grund vorhanden. Für das grosse athen. Publicum mag ein solcher Fingerzeig ganz an seiner Stelle gewesen sein. Eine ähnliche Nachhülfe 23, 166. — εἰς Πελοπόννησον, οὐκ Ἀθήναζε] εἰς Πελοπόννησον auch Deinarch. §. 25, allgemeiner εἰς τοὺς Ἑλληνας D. 19, 271. Plut. Them. 6, εἰς τὴν Ἑλλάδα Aesch. 2, 258, welcher hinzufügt, ἐπιδημήσαντα εἰς τὴν πόλιν, πρόξενον ὄντα τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων (und dies erklärt erst, wie die Athener dazu kamen, diese Strafe über ihn zu verhängen). Nach d. Schol. zu Aristeid. 2. p. 327 war die Bestechung von Xerxes nur auf die Lakedämonier berechnet. — ἐχθρὸν — ἀτίμους, letzteres mit

γραφαν καὶ τῶν συμμάχων, αὐτὸν καὶ γένος, καὶ ἀτίμους· τοῦτο δ' ἐστὶν οὐχ ἢν οὕτωςί τις ἂν φήσειεν ἀτιμίαν· τί 44 γὰρ τῷ Ζελεΐτῃ, τῶν Ἀθηναίων κοινῶν εἰ μὴ μεθέξειν ἔμελλεν; ἀλλ' ἐν τοῖς φονικοῖς γέγραπται νόμοις, ὑπὲρ ὧν ἂν μὴ διδῶ δίκας φόνου δικάσασθαι, „καὶ ἄτιμος“ φησὶ „τεθνήτω.“ τοῦτο δὴ λέγει, καθαρὸν τὸν τούτων τινὰ ἀποκτείναντα εἶναι. οὐκοῦν ἐνόμιζον ἐκεῖνοι τῆς 45

ἀτίμους] ἀτίμους εἶναι FΩuv. | 44. Ζελεΐτῃ Σ, Ζελεΐτῃ τοῦτ' ἔμελλεν vulg. | ἀλλ' pr. Σ, ἀλλ' οὐ τοῦτο λέγει, ἀλλ' vulg. | δικάσασθαι ΥΖ, δικάσθαι pr. Σ, δικάσασθαι, ἀλλ' εὐαγές ἢ τὸ ἀποκτείνειν vulg.

Beziehung auf das dazwischen getretene καὶ γένος. Zu ἐχθρὸν ἀνέγραφαν καὶ ἀτίμους ohne εἶναι, vergl. 23, 200, οὐκ ἐψηφίσαντο ἀγώγιμον, und 217 ἀγώγιμον ἐγραφην.

44. τοῦτο — τεθνήτω] Dem Wortlaut dieser Stelle nach unterscheidet allerdings D. die über Arthmios verhängte Atimie (τοῦτο) von der schlechthin sogenannten, der im gemeinen Sinne (ἢν οὕτωςί τις ἂν φήσειεν), d. h. der Suspension von allen staatsbürgerlichen Rechten. Für Arthmios würde dieselbe, da er nach Aesch. a. O. Proxenos der Athener war, nur Suspension von seinen Rechten als Schutzgenoss gewesen sein (s. zu 20, 60), in der That so gut als keine Strafe, da der Mann seinen wesentlichen Aufenthalt im Auslande hatte (τί γὰρ τῷ Ζελεΐτῃ, näml. ἢν, denn was war, was bedeutete dies für den Zeliten, was verschlug es ihm —). D. wendet, um das Wesen der über ihn verhängten Atimie zu bestimmen, die Analogie der Blutgesetze an, wo es in den Fällen, dass Einer das Leben verwirkt hatte, heisse καὶ ἄτιμος τεθνήτω, und er sterbe als infam, den Tod eines Infamen, und das sei so viel als: ein Jeder könne ihn ungestraft tödten (= νηποινὴ τεθνήτω Andok. 1, 96). Dies wird so zu fassen sein, dass man nicht ἄτιμος mit den alten Grammatikern schlecht-

hin für ἀτιμώρητος nimmt, sondern den Tod eines Infamen, wo das Gesetz ihn guthieß, als wesentlich eben darin bestehend betrachtet, dass Jeder ihn vollziehen kann, ohne dafür verantwortlich zu sein. An sich natürlich war dies nicht Folge der blossen Atimie, sondern der mit Achtserklärung verbundenen Atimie (ἐχθρὸν αὐτῶν ἀνέγραφαν καὶ τῶν συμμάχων αὐτὸν καὶ γένος καὶ ἀτίμους §. 43), und diese ist es, welche hier D. verstanden und auf Arthmios angewendet wissen will. — ὑπὲρ ὧν — δικάσασθαι] Nicht auf einen bestimmten Fall gerichtet, sondern allgemein gefasst: von denen, für welche (nach erfolgter Tödtung; denn ὧν ist Masc.) immer er (der Gesetzgeber) Klagen auf Mord anzustellen nicht gestattet. — φησὶ, näml. ὁ νομοθέτης. Ein solches φησὶ wird nicht selten nach schon gegebener Andeutung des nun folgenden Inhalts überflüssiger Weise noch hinzugefügt, wie 23, 39 ἐγραφην „ἐάν τις τὸν ἀνδροφόνον κτείνῃ ἀπεχόμενον“ φησὶν „ἀγορὰς ἐφορίας“, und Aesch. 3, 110 γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῇ ἀρχῇ· εἰ τις τὰδε, φησὶ, παραβαίνοι u. s. w., selbst nach εἶπε, wie 8, 74. — λέγει, näml: τὰ γράμματα oben §. 41. — καθαρὸν, rein von Blutschuld, wie Lyk. g. Leokr. 125. — τούτων τινὰ, den Arthmios oder einen seines Geschlechts.

πάντων τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας αὐτοῖς ἐπιμελητέον εἶναι· οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς ἔμελεν, εἴ τις ἐν Πελοποννήσῳ τινὰς ὠνεῖται καὶ διαφθείρει, μὴ τοῦθ' ὑπολαμβάνουσιν· ἐκόλαζον δ' οὕτω καὶ ἐτιμωροῦντο οὓς αἰσθοίντο, ὥστε καὶ στηλῖτας ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτων εἰκότως τὰ τῶν Ἑλλήνων ἦν τῷ βαρβάρῳ φοβερά, οὐχ ὁ βάρβαρος τοῖς Ἑλλήσιν.
 46 ἀλλ' οὐ νῦν· οὐ γὰρ οὕτως ἔχεθ' ὑμεῖς οὔτε πρὸς τὰ τοιαῦτα οὔτε πρὸς τάλλα, ἀλλὰ πῶς; * εἶπω; κελεύετε καὶ οὐκ ὀργιέσθε;

ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΟΥ ΑΝΑΓΙΓΝΩΣΚΕΙ.

47 Ἔστι τοίνυν τις ἐνῆθης λόγος παρὰ τῶν παραμυθεῖσθαι βουλομένων τὴν πόλιν, ὡς ἄρα οὕτω Φίλιππος ἐστὶν οἰοί ποτ' ἦσαν Λακεδαιμόνιοι, οἱ θαλάττης μὲν ἤρχον καὶ γῆς ἀπάσης, βασιλέα δὲ σύμμαχον εἶχον, ὑφίστατο δ' οὐδὲν αὐτούς· ἀλλ' ὅμως ἡμύνατο κακείνους ἢ πόλις καὶ οὐκ ἀνηρπάσθη. ἐγὼ δὲ ἀπάντων ὡς ἔπος εἰπεῖν πολλὴν εἰληφότων ἐπίδοσιν καὶ οὐδὲν ὁμοίων ὄντων τῶν νῦν τοῖς πρότερον οὐδὲν ἡγοῦμαι πλέον ἢ τὰ τοῦ πολέμου κεκι-
 48 νῆσθαι καὶ ἐπιδεδωκέναι. πρῶτον μὲν γὰρ ἀκούω Λακε-

45. αἰσθοίντο Σ, αἰσθοίντο δωροδοκοῦντας vulg. | 46. ἀλλὰ πῶς; εἶπω; pr. Σ, ἀλλὰ πῶς; ἴστε αὐτοί· τί γὰρ δεῖ περὶ πάντων ὑμῶν κατηγορεῖν; παραπλησίως δὲ καὶ οὐδὲν βέλτιον ὑμῶν ἅπαντες οἱ λοιποὶ Ἕλληνες. διόπερ φημί ἔγωγε καὶ σπουδῆς πολλῆς καὶ βουλῆς ἀγαθῆς τὰ παρόντα πράγματα προσδεῖσθαι. τίνος εἶπω; vulg. | 47. ἐστὶν Σ, ἐστὶ τοιοῦτος vulg.

45. μὴ τοῦθ' ὑπολαμβάνουσιν, = εἰ μὴ τοῦθ' ὑπελάμβανον. Vgl. §. 63. — ἐκόλαζον — ἐτιμωροῦντο, ersteres als Züchtigung für den Verbrecher, letzteres als Genugthuung für das verletzte Recht. — οὓς αἰσθοίντο, näml. ὠνουμένους καὶ διαφθειρόντας τινὰς, nicht δωροδοκοῦντας, wie die alten Erklärer wollten, was dann freilich hinzugeschrieben werden musste. — στηλῖτας] So hießen diejenigen, deren Namen durch Aufzeichnung auf eine Schandsäule gebrandmarkt waren, davon die Strafe selbst στηλίτευσις, στηλιτεύεσθαι. — τὰ τῶν Ἑλλήνων] Vgl. zu 4, 45.

46. ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑ-

ΤΕΙΟΥ ΑΝΑΓΙΓΝΩΣΚΕΙ] Der Redner selbst (wie 4, 30. 37, nicht, wie bei den Gerichtsreden, der Schreiber) verlas vermuthlich nichts weiter als eine Reihe öffentlicher Actenstücke, welche eines weiteren Commentars nicht bedurften, sondern an sich schon die gegenwärtige Gesinnung des Volkes im Gegensatz zur Vorzeit hinreichend beurkundeten.

47. ποτ' ἦσαν, zur Zeit ihrer Hegemonie (§. 23). — γῆς ἀπάσης, zu fassen wie 1, 19. — ὑφίστατο — αὐτούς] S. zu 3, 24. — τὰ τοῦ πολέμου, das Kriegswesen.

48. ἀκούω] S. zu 3, 21. — τὴν ὥραιαν αὐτήν] αὐτὴν bezeichnet

δαιμονίους τότε καὶ πάντας τοὺς ἄλλους τέτταρας μῆνας ἢ πέντε, τὴν ὥραίαν αὐτήν, ἐμβαλόντας ἂν καὶ κακώσαντας τὴν χώραν ὀπλίταις καὶ πολιτικοῖς στρατεύμασιν ἀναχωρεῖν ἐπ' οἴκου πάλιν· οὕτω δ' ἀρχαίως εἶχον, μᾶλλον δὲ πολιτικῶς, ὥστε οὐδὲ χρημάτων ὠνεῖσθαι παρ' οὐδενὸς οὐδέν, ἀλλ' εἶναι νόμιμόν τινα καὶ προφανῆ τὸν πόλεμον. νυνὶ δ' ὁράτε μὲν δῆπου τὰ πλείστα τοὺς προ- 49
δοτάς ἀπολωλεκότας, οὐδέν δ' ἐκ παρατάξεως οὐδὲ μάχης γιγνόμενον· ἀκούετε δὲ Φίλιππον οὐχὶ τῷ φάλαγγα ὀπλιτῶν ἄγειν βαδίζονθ' ὅποι βούλεται, ἀλλὰ τῷ ψιλοῦς, ἱππέας, τοξότας, ξένους, τοιοῦτον ἐξηρηθῆσθαι στρατόπε-
δον. ἐπειδὴν δ' ἐπὶ τούτοις πρὸς νοσοῦντας ἐν αὐτοῖς 50

48. αὐτήν] αὐτὴν στρατεύεσθαι καὶ τοῦτον τὸν χρόνον γρ. γ. rc. mg. Σ.
| χώραν pr. Σ, τῶν ἀντιπάλων, χώραν vulg. | 49. οὐδὲ] οὐδ' ἐκ τῶν. |
50. δ' ἐπὶ τούτοις Σ, δὲ τούτοις vulg., δὲ τούτοις κρατῶν A und rec.
ΣΤΥ. | αὐτοῖς] αὐτοῖς καὶ τεταραγμένους A.

die Dauer, die Grenzen dieses Zeitraums in ihrem Zusammenfallen mit denen des schon genannten: gerade so lange als die schöne Jahreszeit dauerte. Diese selbst giebt der Redner für jenen südlichen Himmelsstrich wohl absichtlich viel zu kurz an. Den Winter rechnete man in Griechenland vom Mämakterion bis etwa zur Mitte des Elaphebolion: es verbleiben also zur Kriegführung gegen acht Monate. Vgl. Thuk. 6, 21. — ἐμβαλόντας] Nicht als ob die Einfälle selbst so lange gedauert: der längste Einfall der Peloponnesier in Attika im Verlaufe des peloponnesischen Krieges währte 40 Tage. Thuk. 2, 57. Der Redner giebt die Zeit an, in welcher Einfälle in Feindesland überhaupt unternommen wurden. ἂν gehört zu ἀναχωρεῖν, welches als Infinitiv des Imperfects das wiederholte Vorkommen, das Pflegen bezeichnet. Krüg. Gr. §. 54, 10, 3. — ὀπλίταις, die schwerfälligste Waffengattung, welcher sich die Lakedämonier vor Alters einzig zu bedienen pflegten. — πολιτικοῖς] aus Bürgern bestehend: einmal im Gegensatz zur Gegenwart, wo man Söldner aussandte (zu 4, 23),

dann zur Erklärung der kurzen Dauer der Feldzüge; denn Bürger konnten nicht auf lange Zeit vom Hause wegbleiben. — ἀρχαίως, altväterisch, schlicht und einfältig (§. 51). πολιτικῶς, der Würde des Staates angemessen, strengrechtlich. — ὥστε — πόλεμον] *Nec calumpnantes bellum, sed belligerantes, ferro, non auro vitam cernamus utrique.* Ennius b. Cic. d. off. 1, 12, 38.

49. φάλαγγα ὀπλιτῶν] Die Hopliten waren auch bei den Makedoniern der Kern des Heeres. φ. ist hier nicht von der maked. Phalanx mit Rücksicht auf deren eigenthümliche Organisation und Aufstellung, sondern von einem Heere überhaupt gesagt. — ψιλοῦς — τοξότας] Sonst werden die Bogenschützen gewöhnlich unter den leichten Truppen mit inbegriffen. D. scheint bei ψιλοῖ an eine Waffengattung wie die der Peltasten gedacht zu haben, welche eigentlich eine Mittelstufe zwischen jenen und den Hopliten bildeten. Im maked. Heere vertraten diese Stelle die Hypaspisten. — τοιοῦτον] S. zu 8, 25. — ἐξηρηθῆσθαι, hinter sich her schleppen.

50. ἐπὶ τούτοις, = πρὸς τού-

- * προσπέση καὶ μηδεὶς ὑπὲρ τῆς χώρας δι' ἀπιστίαν ἐξίη, μηχανήματ' ἐπιστήσας πολιορκεῖ. καὶ σιωπῶ θέρους καὶ χειμῶνα, ὥς οὐδὲν διαφέρει, οὐδ' ἔστ' ἐξαιρετος
- 51 ὥρα τις, ἣν διαλείπει. ταῦτα μέντοι πάντας εἰδόντας καὶ λογιζομένους οὐ δεῖ προσέσθαι τὸν πόλεμον εἰς τὴν χώραν, οὐδ' εἰς τὴν εὐήθειαν τὴν τοῦ τότε πρὸς Λακεδαιμονίους πολέμου βλέποντας ἐκτραχηλισθῆναι, ἀλλ' ὥς ἐκ πλείστου φυλάττεσθαι τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς παρὰ σκευαῖς ὅπως οἴκοθεν μὴ κινήσεται σκοποῦντας, οὐχὶ συμ-
- 52 πλακέντας διαγωνίζεσθαι. πρὸς μὲν γὰρ πόλεμον πολλὰ φύσει πλεονεκτήμαθ' ἡμῖν ὑπάρχει, ἄνπερ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ποιεῖν ἐθέλωμεν ἢ δεῖ, ἢ φύσις τῆς ἐκείνου χώρας, ἥς ἄγειν καὶ φέρειν ἔστι πολλὴν καὶ κακῶς ποιεῖν, ἄλλα μυρία· εἰς δὲ ἀγῶνα ἄμεινον ἡμῶν ἐκεῖνος ἦσκηται.
- 53 Οὐ μόνον δὲ δεῖ ταῦτα γιγνώσκειν, οὐδὲ τοῖς ἔργοις ἐκεῖνον ἀμύνεσθαι τοῖς τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τῷ λογισμῷ καὶ τῇ διανοίᾳ τοὺς παρ' ὑμῖν ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντας μισῆσαι, ἐνθυμουμένους ὅτι οὐκ ἔνεστι τῶν τῆς πόλεως ἐχθρῶν κρατῆσαι, πρὶν ἂν τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ πόλει

διαφέρει] αὐτῷ διαφέρει A. | 51. Λακεδαιμονίους] τοὺς Λακεδαιμονίους A. | 53. τῶν τῆς πόλεως ΣΥ, τῶν ἔξω τῆς πόλεως vulg.

τοῖς, was hier wegen des folgenden πρὸς vermieden ist. Xen. Cyrop. 4, 5, 38 ἔστι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς. — δι' ἀπιστίαν, nämli. τὴν πρὸς ἀλλήλους. — θέρους καὶ χειμῶνα, zu 2, 23. — διαφέρει, nämli. αὐτῷ.

51. τὴν εὐήθειαν, die Schlichtheit. Vgl. §. 48. — ἐκτραχηλισθῆναι] Vergl. ἀναχατίζειν 2, 9. — ὥς ἐκ πλείστου (= ὥς ἐνι μάλιστα πόρρωθεν), wie 18, 246 ὥς εἰς ἐλάχιστα. 288 ὥς παρ' οἰκειοτάτῃ. 21, 220 ὥς ἐκ πλείστου. 23, 102 ὥς διὰ βραχυτάτου λόγου. Vgl. Krüg. Gr. §. 49, 10, 1. — τοῖς πράγμασι, in eurer Politik: mit σκοποῦντας zu verbinden. — κινήσεται, Philippus. — οὐχί, nämlich δεῖ.

52. πρὸς μὲν πόλεμον — εἰς

δὲ ἀγῶνα] Vgl. 14, 9 ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν πόλεμον τὸν πρὸς βασιλέα χαλεπὸν τῇ πόλει, τὸν δ' ἀγῶνα τὸν ἐκ τοῦ πολέμου ῥᾶδιον ἂν συμβάντα. διὰ τί; ὅτι τοὺς μὲν πολέμους ἄπαντας ἀναγκαίως ἡγοῦμαι τριήρων καὶ χρημάτων καὶ τόπων δεῖσθαι, ταῦτα δὲ πάντα ἀρθρονώτερα ἐκείνον ἔχοντα ἡμῶν εὐρίσχω, τοὺς δ' ἀγῶνας οὐδενός οὕτω τῶν ἄλλων ὁρῶ δεομένους ὥς ἀνδρῶν ἀγαθῶν, τοὺς δ' ἡμῖν καὶ τοῖς μεθ' ἡμῶν κινδυνεύουσι πλείους ὑπάρχειν νομίζω. — ἥς — πολλῇ] S. zu 4, 16. — ἄλλα μυρία, zu 8, 25.

53. οὐδὲ, setzt das οὐ μόνον fort, wie 18, 2 τοῦτο δ' ἔστιν οὐ μόνον τὸ μὴ προκατεγγινώκειν μηδὲν, οὐδὲ τὸ τὴν εὐνοίαν ἔσση ἀμφοτέροις ἀποδοῦναι, ἀλλὰ καὶ u. s. w.

κολάσσετε ὑπηρετοῦντας ἐκείνοις. ὁ μὰ τὸν Δία καὶ τοὺς 54
 ἄλλους θεοὺς οὐ δυνήσεσθε ὑμεῖς ποιῆσαι, ἀλλ' εἰς τοῦτο
 ἀφίχθε μωρίας ἢ παρανοίας ἢ οὐκ ἔχω τί λέγω (πολλά-
 ζις γὰρ ἔμοιγ' ἐπελήλυθε καὶ τοῦτο φοβεῖσθαι, μὴ τι
 δαιμόνιον τὰ πράγματα ἐλαύνῃ), ὥστε λοιδορίας, φθόνον,
 σκώμματος, ἧς τινος ἂν τύχητε ἔνεκ' αἰτίας ἀνθρώπους
 μισθωτοὺς, ὧν οὐδ' ἂν ἀρνηθεῖεν ἔνιοι ὡς οὐκ εἰσὶ τοι-
 οῦτοι, λέγειν κελεύετε, * καὶ γελάτε, ἂν τισι λοιδορηθῶ-
 σιν. καὶ οὐχί πω τοῦτο δεινόν, καίπερ ὃν δεινόν· ἀλλὰ 55
 καὶ μετὰ πλείονος ἀσφαλείας πολιτεύεσθαι δεδῶκατε τού-
 τοις ἢ τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν λέγουσιν. καίτοι θεάσασθε, ὅσας
 συμφορὰς παρασκευάζει τὸ τῶν τοιούτων ἐθέλειν ἀκροᾶ-
 σθαι. λέξω δ' ἔργα, ἃ πάντες εἴσεσθε.

Ἦσαν ἐν Ὀλύνθῳ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι τινὲς μὲν 56
 Φιλίππου καὶ πάνθ' ὑπηρετοῦντες ἐκείνῳ, τινὲς δὲ τοῦ
 βελτίστου καὶ ὅπως μὴ δουλεύουσιν οἱ πολῖται πρᾶτ-
 τοντες. πότεροί δὴ τὴν πατρίδα ἐξώλεσαν; ἢ πότεροι
 τοὺς ἱππέας προὔδωσαν, ὧν προδοθέντων Ὀλυνθος ἀπώ-

54. ποιῆσαι pr. ΣΑ, ποιῆσαι, οὐδὲ βούλεσθε vulg. | λοιδορίας, φθόνου, σκώμματος Σ, λοιδορίας ἢ φθόνου ἢ σκώμματος vulg. | ἧς τινος] ἢ ἧς τι-
 νος Ὑν.

54. πολλάκις — ἐλαύνῃ] Nach der den Alten geläufigen Vorstel-
 lung, dass die Götter, wen sie ver-
 derben wollen, bethören, damit er
 selbst an seinem Untergange ar-
 beite. Eurip. b. Lykurg. g. Leokr.
 92 ὅταν γὰρ ὁργὴ δαιμόνων
 βλάβητι τινά, τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον
 ἐξαφαιρεῖται φρονῶν τὸν νοῦν
 τὸν ἐσθλόν, εἰς δὲ τὴν χεῖρω
 τρέπει γνώμην, ἣν' εἰδὼ μὴδὲν
 ὦν ἁμαρτάνει. Vellei. 2, 51 pro-
 fecto ineluctabilis fatorum vis:
 cuiuscunque fortunam mutare con-
 stituit, consilia corrumpit. — ἡστι-
 νος] S. zu 8, 25. — τύχητε, näml.
 κελεύοντες. S. zu 1, 3. — οὐδ' —
 ὡς οὐκ, wie 8, 31. Dass D. an
 Aeschines, Philokrates und Consor-
 ten denkt, liegt auf der Hand. —
 γελάτε ἂν τισι λοιδορηθῶσι]

Demosthenes I. 3 Aufl.

φύσει πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει,
 τῶν λοιδοριῶν καὶ κατηγοριῶν
 ἀκούειν ἥδέως 18, 3, vor allen den
 Athenern der damaligen Zeit, de-
 nen nichts willkommener war als
 ein solch öffentlicher Scandal. Ein
 Beispiel statt aller bei D. 19, 46
 (oben zu 6, 30).

55. καὶ οὐχί — ὃν δεινόν, wie
 8, 30.

56. τῶν ἐν τοῖς πράγμασι, von
 denen, welche an der Spitze der
 öffentlichen Angelegenheiten stan-
 den. So auch Thuk. 3, 28. — Φι-
 λίππου, mit ἦσαν zu verbinden:
 sie waren für den Philippos, von
 seiner Partei. τοῦ βελτίστου, für
 die gute Sache, wie ἔνεκα τοῦ βελ-
 τίστου 8, 32, ὑπὲρ τοῦ βελτίστου
 unten §. 63. — τοὺς ἱππέας προὔ-
 δωσαν] 19, 267 πεντακοσίους δ'

λετο; οἱ τὰ Φιλίππου φρονοῦντες καὶ ὅτ' ἦν ἡ πόλις τοὺς τὰ βέλτιστα λέγοντας συκοφαντοῦντες καὶ διαβάλλοντες οὕτως, ὥστε τὸν γ' Ἀπολλωνίδην καὶ ἐκβαλεῖν ὁ δῆμος ὁ τῶν Ὀλυνθίων ἐπέισθη.

- 57 Οὐ τοίνυν παρὰ τούτοις μόνον τὸ ἔθος τοῦτο πάντα κακὰ εἰργάσατο, ἄλλοθι δ' οὐδαμοῦ, ἀλλ' ἐν Ἐρετρίᾳ, ἐπειδὴ ἀπαλλαγέντος Πλουτάρχου καὶ τῶν ξένων ὁ δῆμος εἶχε τὴν πόλιν καὶ τὸν Πορθμόν, οἱ μὲν ἐφ' ὑμᾶς ἦγον τὰ πράγματα, οἱ δ' ἐπὶ Φίλιππον. ἀκούοντες δὲ τούτων τὰ πολλὰ μᾶλλον οἱ ταλαίπωροι καὶ δυστυχεῖς Ἐρετριεῖς τελευτῶντες ἐπέισθησαν τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν λέγοντας ἐκβάλ-
58 λειν. καὶ γὰρ τοι πέμψας Ἰππόνικον ὁ σύμμαχος αὐτοῖς Φίλιππος καὶ ξένους χιλίους τὰ τεῖχη περιεῖλε τοῦ Πορθμοῦ καὶ τρεῖς κατέστησε τυράννους, Ἰππαρχον, Αὐτομέδοντα, Κλείταρχον, καὶ μετὰ ταῦτ' ἐξελλήλακεν ἐκ τῆς χώρας δις ἤδη βουλομένους σώζεσθαι. *

- 59 Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; ἀλλ' ἐν Ὠρεῶν Φιλιστίδης μὲν ἔπραττε Φιλίππῳ καὶ Μένιππος καὶ Σωκράτης

56. Φιλίππου] τὰ Φιλίππου φρονοῦντες, AFΩVWuv. | 57. ἐπειδὴ] ἐπειδὴ γε FTYuv. | Πλουτάρχου] τοῦ Πλουτάρχου Ουν. | μᾶλλον pr. Σ, μᾶλλον δὲ πάντα vulg. | 58. αὐτοῖς pr. ΣΑ, καὶ φίλος αὐτοῖς vulg. | σώζεσθαι pr. Σ, σώζεσθαι, τότε μὲν πέμψας τοὺς μετ' Εὐρύλοχον ξένους, πάλιν δὲ τοὺς μετὰ Παρμενῶνος vulg.

ἱππέας προδοθέντας ὑπ' αὐτῶν τῶν ἡγουμένων ἔλαβεν αὐτοῖς ὅπλοις ὁ Φίλιππος, ὅσους οὐδεὶς πώποτε ἄλλος ἀνθρώπων, und unten §. 66. — ὅτ' ἦν] S. zu 5, 17. — τὸν γ' Ἀπολλωνίδην, den Führer der Volkspartei. Vergl. §. 66. Die Athener schenken ihm ihr Bürgerrecht, das er jedoch, da er sich dessen nicht würdig zeigte, wieder verlor. 59, 91.

57. οὐ τοίνυν — οὐδαμοῦ] Vgl. oben §. 27. — Πλουτάρχου, zu 5, 5. — τὸν Πορθμόν, einen festen Platz im Gebiet von Eretria. — τούτων, nämli. τῶν ἐπὶ Φίλιππον τὰ πράγματα ἀγόντων. — μᾶλλον, da sie ohnehin schon dem Philippos geneigt waren.

58. Ἰππαρχον] Derselbe wird

18, 295 nebst Kleitarchos unter den Verräthern von Euböa mit aufgeführt. Hipparchos scheint seine Erhebung nicht lange überlebt zu haben. Plut. Apophth. 178^a. Kleitarchos war das eigentliche Haupt der maked. Partei zu Eretria: schon längst nach der Obergewalt strebend hatte er selbst, im Einverständniß mit Aeschines, durch Gesandte Verhandlungen mit Athen angeknüpft, war aber dort abgewiesen worden (18, 82). Die Einsetzung der Tyrannen in Euböa erfolgte, wie es scheint, Ol. 109³/₄, 342. — βουλομένους, nämlich die Volkspartei der Eretrier, welche sich von den Tyrannen zu befreien suchte.

59. ἔπραττε Φιλίππῳ, arbeitete,

καὶ Θόας καὶ Ἀγαπαῖος, οἵπερ νῦν ἔχουσι τὴν πόλιν (καὶ ταῦτ' ἤδεσαν ἅπαντες), Εὐφραῖος δέ τις, ἄνθρωπος καὶ παρ' ἡμῖν ποτ' ἐνθάδε οἰκήσας, ὅπως ἐλεύθεροι καὶ μηδενὸς δοῦλοι ἔσονται. οὗτος τὰ μὲν ἄλλα ὡς ὑβρίζετο 60 καὶ προὔπηλακίζετο ὑπὸ τοῦ δήμου, πολλὰ ἂν εἴη λέγειν· ἐνιαυτῷ δὲ πρότερον τῆς ἀλώσεως ἐνέδειξεν ὡς προδότην τὸν Φιλισιτίδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, αἰσθόμενος ἅ πράττουσιν. συστραφέντες δὲ ἄνθρωποι πολλοὶ καὶ χορηγὸν ἔχοντες Φίλιππον καὶ πρυτανευόμενοι ἀπάγουσι τὸν Εὐφραῖον εἰς τὸ δεσμοτήριον ὡς συνταράττοντα τὴν πόλιν. ὁρῶν δὲ ταῦθ' ὁ δῆμος ὁ τῶν Ὀρειτῶν ἀντὶ τοῦ τῷ μὲν 61 βοηθεῖν, τοὺς δ' ἀποτυμπανίσαι, τοῖς μὲν οὐκ ὠργίζετο, τὸν δ' ἐπιτήδειον ταῦτα παθεῖν ἔφη καὶ ἐπέχειεν. μετὰ ταῦθ' οἱ μὲν ἐπ' ἐξουσίας ὁπόσης ἠβούλοντο ἐπραττον, ὅπως ἡ πόλις ληφθῆσεται, καὶ κατεσκευάζοντο τὴν πρᾶξιν· τῶν δὲ πολλῶν εἴ τις αἰσθόιτο, εἰς ἴγα καὶ κατεπέπληκτο, τὸν Εὐφραῖον οἷα ἔπαθε μεμνημένοι. οὕτω δ' ἀθλιῶς διέκειντο, ὥστε οὐ πρότερον ἐτόλμησεν οὐδεὶς τοιούτου κακοῦ προσιόντος ῥῆξαι φωνήν, πρὶν διασκευασά-

60. τοῦ δήμου ΣVZ, τοῦ δήμου τοῦ τῶν Ὀρειτῶν vulg. | πρυτανευόμενοι pr. Σ, πρυτανευόμενοι παρ' ἐκείνου vulg. | 61. ἐπιτήδειον Σ, ἐπιτήδειον εἶναι vulg. | διέκειντο] διέκειντο τῷ φόβῳ T.

war thätig für Philippos, in seinem Interesse. Plut. Alk. 24, 1 πρᾶττοντων Βοιωτῶν μὲν Λεσβίοις, Φαρναβάζου δὲ Κυζικηνοῖς. — παρ' ἡμῖν] οὗτος Ὀρείτης ἦν τὸ γένος, μετέσχε δὲ καὶ τῆς Πλάτωνος διατριβῆς. Harp. Karystios b. Athen. 11, 506 e. 508 e erzählt, Platon habe ihn an den König Perdikkas abgeschickt, um denselben zur Abtretung eines Theils von Makedonien an seinen Bruder Philippos zu bewegen, und dort am Hofe des Perdikkas habe er, obwohl φαῦλος ὢν καὶ διάβολος, in hohem Ansehen gestanden. Zu Εὐφραῖος δὲ verst. ἐπραττε.

60. χορηγόν, Unternehmer, in noch weiterem Sinne als 20, 19 ff. Vgl. 19, 216 Φιλίππῳ χορηγῷ χρώμενος. — πρυτανευόμενοι]

ἀντὶ τοῦ διοικούμενοι καὶ διατρεφόμενοι (letzteres unrichtig) Harp. Vgl. 5, 6.

61. ἀποτυμπανίσαι] Vgl. 8, 61. — ἐπιτήδειον, = ἄξιον, wiewohl ersteres mehr die Befähigung soweit sie auf äusserlichen Bedingungen beruht, letzteres mehr die moralische bezeichnet. Vergl. 22, 57 πολλὰ γὰρ ἂν τις ἴδοι πολλοὺς ἐπιτηδείους ὄντας πάσχειν καὶ πεπονθέναι. Br. 2. p. 1473 οὐδ' ἐπιτήδειον ἄτιμον εἶναι οὐδ' ἀπολωλέναι. Dazu 3. p. 1485 οὕτε γὰρ ἄξιος οὗτ' ἐπιτήδειος. — ἐπέχειεν, über die ihm widerfahrene Schmach. — ὁπόσης, = ἐφ' ὁπόσης. Vgl. §. 25. — τὴν πρᾶξιν, ihr Vorhaben. — μεμνημένοι, an das collective τις angeschlossen. Vgl. zu 2, 18. — ῥῆξαι φωνήν,

- μενοι πρὸς τὰ τεῖχη προσήεσαν οἱ πολέμιοι· τηρῖκαῦτα
 62 δ' οἱ μὲν ἡμύνοντο, οἱ δὲ προῦδίδουσιν. τῆς πόλεως δ'
 οὕτως ἀλούσης αἰσχυρῶς καὶ κακῶς οἱ μὲν ἄρχουσι καὶ *
 τυραννοῦσι, τοὺς τότε σώζοντας ἑαυτοὺς καὶ τὸν Εὐφραῖον
 ἐτοίμους ὀτιοῦν ποιεῖν ὄντας τοὺς μὲν ἐκβαλόντες, τοὺς
 δὲ ἀποκτείναντες, ὁ δ' Εὐφραῖος ἐκείνος ἀπέσφαξεν ἑαν-
 τόν, ἔργῳ μαρτυρήσας, ὅτι καὶ δικαίως καὶ καθαρῶς
 ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἀνδραιοῦσιν Φιλίππῳ.
 63 Τί οὖν ποτ' αἴτιον, θαυμάζει' ἴσως, τὸ καὶ τοὺς
 Ὀλυμπίους καὶ τοὺς Ἑρετριεῖς καὶ τοὺς Ὠρεῖτας ἡδὶον
 πρὸς τοὺς ὑπὲρ Φιλίππου λέγοντας ἔχειν ἢ τοὺς ὑπὲρ
 αὐτῶν; ὅπερ καὶ παρ' ὑμῖν, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ τοῦ βελ-
 τίστου λέγουσιν οὐδὲ βουλομένοις ἔνεστιν ἐνίοτε πρὸς
 χάριν οὐδὲν εἰπεῖν· τὰ γὰρ πράγματ' ἀνάγκη σκοπεῖν
 ὅπως σωθήσεται· οἱ δ' ἐν αὐτοῖς οἷς χαρίζονται Φιλίππῳ
 64 συμπράττουσιν. εἰσφέρειν ἐκέλευον, οἱ δ' οὐδὲν δεῖν ἔφα-
 σαν· πολεμεῖν καὶ μὴ πιστεύειν, οἱ δ' ἄγειν εἰρήνην, ἕως
 ἐγκατελήφθησαν. τὰλλα τὸν αὐτὸν τρόπον οἶμαι πάνθ',

63. παρ' ὑμῖν] παρ' ὑμῖν νῦν ἔστι γ.

wie Arist. Wolk. 357, *rumpere vocem* (Virg. Aen. 2, 129), gleichsam die Fessel brechen, welche die Zunge gebunden hielt. — διασκευασάμενοι, in Schlachtordnung.

62. τοὺς — τοὺς μὲν] S. zu 6, 11. — τότε, nämll. ὅτε ἐνεδείκνυνεν ὡς προδότην τὸν Φιλιστίδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. — ἑαυτοὺς, geht auf die ἄρχοντες zurück: diese hatte das Volk gerettet, indem es den Befreiungsversuch des Euphräos desavouirte, §. 61. — ἀπέσφαξεν ἑαυτόν] Dies verdient mehr Glauben als die Nachricht des Karystios b. Athen. 11, 508 e, dass Parmenion ihn in Oreos ergriffen und getödtet. — καθαρῶς, ohne Nebenabsichten, uneigennützig.

63. τί οὖν ποτ' αἴτιον — τὸ — ἔχειν] Vergl. 8, 56. — τὰ πράγματα, im Gegensatz zu εἰπεῖν, = den Staat als Inbegriff der Dinge. — αὐτοῖς, ist als Neutrum zu fas-

sen: eben durch das, was sie den Leuten zu Gefallen reden.

64. εἰσφέρειν — πολεμεῖν, erg. οἱ μὲν (οἱ ὑπὲρ τοῦ βελτίστου λέγοντες), was bei dem schon angegebenen gegensätzlichen Verhältnisse sich von selbst ergibt. Der Redner unterdrückt dieses οἱ μὲν, indem er selbst sich auf den Standpunct dieser Partei stellt, von ihr vorzugsweise sprechen will. Aehnlich 18, 121 ἀλλ' οὐδ' αἰσχυρῶς — καὶ νόμους μεταποιῶν, τῶν δ' ἀφαιρῶν μέρη. 27, 9 ὁ πατήρ κατέλιπε μαχαιοποιούς μὲν τριάκοντα, καὶ δύο ἢ τρεῖς ἀνὰ πέντε μνᾶς καὶ ἕξ, τοὺς δ' οὐκ ἐλάττονος ἢ τριῶν μνῶν ἀξίους. Andok. 1, 38 ἐστάναι δὲ κύκλῳ ἀνὰ πέντε καὶ δέκα ἄνδρας, τοὺς δὲ ἀνὰ εἴκοσιν. — ἕως ἐγκατελήφθησαν, bis sie in der Falle, in dem Netze gefangen waren. — τὰλλα — πάνθ', ohne Verbum, das auch nicht zu suppli-

ἵνα μὴ καθ' ἕκαστα λέγω· οἱ μὲν ἐφ' οἷς χαριῶνται ταῦτ' ἔλεγον, οἱ δ' ἐξ ὧν ἔμελλον σωθῆσθαι. πολλὰ δὲ καὶ τὰ τελευταῖα οὐχ οὕτως οὔτε πρὸς χάριν οὔτε δι' ἄγνοιαν οἱ πολλοὶ προσίεντο, ἀλλ' ὑποκατακλινόμενοι, ἐπειδὴ τοῖς ὅλοις ἡττᾶσθαι ἐνόμιζον. ὃ νῆ τὸν Δία καὶ τὸν 65 Ἀπόλλω δέδοικ' ἐγὼ μὴ πάθῃθ' ὑμεῖς, ἐπειδὴν εἰδῆτε ἐκλογιζόμενοι μηδὲν ἐν ὑμῖν ἐνόν. καίτοι μὴ γένοιτο μέν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματ' ἐν τούτῳ· τέθνάναι δὲ μυριάκις κρεῖττον ἢ κολακεία τι ποιῆσαι Φιλίππου. * καλὴν γ' οἱ πολλοὶ νῦν ἀπειλήφασιν Ὁρειτῶν χάριν, ὅτι 66 τοῖς Φιλίππου φίλοις ἐπέτρεψαν αὐτούς, τὸν δ' Εὐφραῖον ἐῷθουν· καλὴν γ' ὁ δῆμος ὁ Ἐρετριέων, ὅτι τοὺς μὲν ὑμετέρους πρέσβεις ἀπήλασε, Κλειτάρχῳ δ' ἐνέδωκεν αὐτόν· δουλεύουσί γε μαστιγούμενοι καὶ σφαττόμενοι. καλῶς Ὀλυνθίων ἐφείσατο τῶν τὸν μὲν Λασθένη ἱππαρχον χειροτονησάντων, τὸν δὲ Ἀπολλωνίδην ἐκβαλόντων. μωρία 67 καὶ κακία τὰ τοιαῦτα ἐλπίζειν, καὶ κακῶς βουλευομένους καὶ μηδὲν ὧν προσήκει ποιεῖν ἐθέλοντας, ἀλλὰ τῶν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν λεγόντων ἀκρωμένους τηλικαύτην ἡγεῖσθαι πόλιν οἰκεῖν τὸ μέγεθος, ὥστε μὴδ' ἂν ὀτιοῦν ἢ δεινὸν πείσεσθαι. καὶ μὴν κακείνῳ γε αἰσχρόν, ὕστερόν ποτ' εἰπεῖν 68

64. ἐφ' οἷς Σ. pr. Γ, ἐφ' οἷς ἡδῃ vulg. | ἔλεγον] ἔλεγον καὶ ἐλύπουν οὐδὲν mg. Γ. | [σωθῆσθαι] σωθῆσθαι, προσῆσαν δ' ἀπέχθεται A. mg. ΣΤ. | 65. ἐνόν] ἐνόν· καὶ τοὺς εἰς ταῦθ' ὑπάγοντας ὑμᾶς ὁρῶν οὐκ ὀρρωδῶ, ἀλλὰ δυσωποῦμαι· ἢ γὰρ ἐξεπίτηδες ἢ δι' ἄγνοιαν εἰς χαλεπὸν πρᾶγμα ὑπάγουσι τὴν πόλιν mg. Σ ΤΥΖ. | Φιλίππου Σ, Φιλίππῳ, καὶ προέσθαι τῶν ὑπὲρ ὑμῶν λεγόντων τινὰς vulg. | 67. βουλευομένους] βουλευομένους αὐτοὺς FQuv. | 68. εἰπεῖν Σ, εἰπεῖν συμβάντος τινός vulg.

ren ist: eben so alles Uebrige. — τὰ τελευταῖα, zuletzt. — προσίεντο, liessen geschehen. — ἀλλ', = ὥς. — τοῖς ὅλοις, in der Hauptsache.

65. μηδὲν ἐν ὑμῖν ἐνόν, dass nichts auf euch ankommt, an euch liegt, dass es mit euch vorbei ist. — ἐν τούτῳ, auf diesem Punkte. — δὲ, in diesem Falle aber.

66. Λασθένη — Ἀπολλωνίδην] S. oben §. 56 und zu 6, 21. Dage-

gen sagt Hypereides (Rhett. gr. ed. Walz. 9, 547) vom Euthykrates, γενόμενος ἱππαρχος τοὺς Ὀλυνθίων ἱππέας προῦδωκε Φιλίππῳ.

67. κακία, = δειλία. — τὰ τοιαῦτα, wie die, welche sich in des Philippos Gewalt begeben: wird im Folgenden näher erläutert. — βουλευομένους] Vgl. zu 2, 5. — μὴδ' ἂν ὀτιοῦν ἢ, = μὴδ' εἰ τι γένοιτο, selbst im äussersten Falle nicht. Vgl. 19, 324 ὑποσχέσονται ἐξ ὧν μὴδ' ἂν ὀτιοῦν ἢ κινήσονται.

„τίς γὰρ ἂν ὤρῃθῃ ταῦτα γενέσθαι; νῆ τὸν Δία, ἔδει γὰρ τὸ καὶ τὸ ποιῆσαι, καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι.“ πόλλ' ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν Ὀλύνθιοι νῦν, ἃ τότε εἰ προείδοντο, οὐκ ἂν ἀπώλοντο· πόλλ' ἂν ὤρεϊται, πολλὰ Φωκεῖς, πολλὰ τῶν ἀπο-
 69 λωλότων ἕκαστοι. ἀλλὰ τί τούτων ὄφελος αὐτοῖς; ἕως ἂν σώζηται τὸ σκάφος, ἂν τε μεῖζον ἂν τ' ἔλαττον ᾖ, τότε χρὴ καὶ ναύτην καὶ κυβερνήτην καὶ πάντ' ἄνδρα ἐξῆς προθύμους εἶναι, καὶ ὅπως μὴθ' ἐκὼν μὴτ' ἄκων μηδεὶς ἀνατρέψει, τοῦτο σκοπεῖσθαι· ἐπειδὴν δὲ ἡ θάλαττα
 70 ὑπέρσχη, μάταιος ἡ σπουδή. καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἕως ἐσμέν σῶοι, πόλιν μεγίστην ἔχοντες, ἀφορμὰς πλείστας, ἀξίωμα κάλλιστον, — τί ποιῶμεν; πάλαι τις ἡδέως ἂν ἴσως ἐρωτήσων κἀθῆται. ἐγὼ νῆ Δί' ἐρῶ,
 * καὶ γράψω δέ, ὥστε ἂν βούλησθε χειροτονήσετε. αὐτοὶ πρῶτον ἀμυνόμενοι καὶ παρασκευαζόμενοι, τριήρεσι καὶ χρήμασι καὶ στρατιώταις λέγω (καὶ γὰρ ἂν ἅπαντες δήπου δουλεύειν συγχαρήσωσιν οἱ ἄλλοι, ἡμῖν γ' ὑπὲρ τῆς
 71 ἑλευθερίας ἀγωνιστέον), ταῦτα δὴ πάντα αὐτοὶ παρεσκευασμένοι καὶ ποιήσαντες φανερὰ τοὺς ἄλλους ἥδη παρακάλωμεν καὶ τοὺς ταῦτα διδάξοντας ἐκπέμπωμεν πρέσβεις, ἵν', ἂν μὲν πείσητε, κοινωνοὺς ἔχητε καὶ τῶν κινδύνων καὶ

69. ἕως] ἕως γὰρ T. | 71. ποιήσαντες pr. Σ, ποιήσαντες τοῖς Ἑλλήσι vulg. | πρέσβεις pr. Σ, πρέσβεις πανταχοῦ, εἰς Πελοπόννησον, εἰς Ῥόδον, εἰς Χίον, ὡς βασιλέα λέγω· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐκείνῳ συμφερόντων ἀφίστηκε τὸ μὴ τοῦτον ἔῃσαι πάντα καταστρέψασθαι vulg.

68. τίς γὰρ — ἔδει γὰρ] Das erste γὰρ motivirt die in der Frage liegende Verwunderung überhaupt (wie 4, 27), das andere den Inhalt der Frage, das οὐκ οἰηθῆναι. — τὸ καὶ τὸ, wie 18, 243 εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ἄνθρωπος οὕτως, οὐκ ἂν ἀπέθανεν. Anderer Art ist die Stelle bei Lys. 19, 59.

69. ἕως ἂν — σπουδή] Die Griechen als seefahrende Nation nahmen ihre Bilder, besonders wo vom Staate die Rede ist, gern vom Seewesen her. Vgl. 2, 10. 18, 194. 19, 250. Br. 1. p. 1465. — σώζεται, = σῶν ᾗ. — ἐξῆς, durch die Bank. — ἀνατρέψῃ] Vgl. Aesch.

3, 158 ἐπὶ μὲν τοὺς πορθμέας τοὺς εἰς Σαλαμίνα πορθμείοντας νόμον ἔθεσθε, ἐάν τις αὐτῶν ἄκων ἐν τῷ πόρῳ πλοῖον ἀνατρέψῃ, τοῦτω μὴ ἐξεῖναι πάλιν πορθμεὶ γενέσθαι.

70. καὶ ἡμεῖς] Vgl. zu 4, 41. — ἡδέως ἂν ἴσως, näml. τοῦτο ποιῶν = ἐρωτῶν. — καὶ γράψω δέ, und werde auch einen (schriftlichen) Antrag darauf stellen. Vgl. zu 3, 15. — ὥστε—χειροτονήσετε] Das Futurum ist als Fortsetzung der als zukünftig angekündigten Handlung zu betrachten.

71. τοὺς ταῦτα διδάξοντας, wie 1, 2. ταῦτα, = ὅτι παρεσκευά-

- „τίς γὰρ ἂν ᾔηθη ταῦτα γενέσθαι; νῆ τὸν Δία, ἔδει γὰρ τὸ καὶ τὸ ποιῆσαι, καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι.“ πόλλ' ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν Ὀλύνθιοι νῦν, ἃ τότε εἰ προείδοντο, οὐκ ἂν ἀπώλοντο· πόλλ' ἂν ὤρεϊται, πολλὰ Φωκεῖς, πολλὰ τῶν ἀπο-
 69 λωλότων ἕκαστοι. ἀλλὰ τί τοῦτων ὄφελος αὐτοῖς; ἕως ἂν σώζῃται τὸ σκάφος, ἂν τε μεῖζον ἂν τ' ἔλαττον ἦ, τότε χρὴ καὶ ναύτην καὶ κυβερνήτην καὶ πάντ' ἄνδρα ἐξῆς προθύμους εἶναι, καὶ ὅπως μὴθ' ἐκὼν μὴτ' ἄκων μηδεὶς ἀνατρέψει, τοῦτο σκοπεῖσθαι· ἐπειδὴν δὲ ἡ θάλαττα
 70 ὑπέρσχη, μάταιος ἡ σπουδή. καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἕως ἔσμεν σῶοι, πόλιν μεγίστην ἔχοντες, ἀφρο-
 μὰς πλείστας, ἀξίωμα κάλλιστον, — τί ποιῶμεν; πάλαι τις ἡδέως ἂν ἴσως ἐρωτήσων κάθηται. ἐγὼ νῆ Δί' ἐρῶ,
 * καὶ γράψω δέ, ὥστε ἂν βούλησθε χειροτονήσετε. αὐτοὶ
 πρῶτον ἀμυνόμενοι καὶ παρασκευαζόμενοι, τριήρεσι καὶ
 χρήμασι καὶ στρατιώταις λέγω (καὶ γὰρ ἂν ἅπαντες δή-
 που δουλεύειν συγχωρήσωσιν οἱ ἄλλοι, ἡμῖν γ' ὑπὲρ τῆς
 71 ἐλευθερίας ἀγωνιστέον), ταῦτα δὴ πάντα αὐτοὶ παρεσκευα-
 σμένοι καὶ ποιήσαντες φανερά τοὺς ἄλλους ἤδη παρακα-
 λῶμεν καὶ τοὺς ταῦτα διδάζοντας ἐκπέμπωμεν πρέσβεις,
 ἵν', ἂν μὲν πείσητε, κοινωνοὺς ἔχητε καὶ τῶν κινδύνων καὶ

69. ἕως] ἕως γὰρ Α. | 71. ποιήσαντες pr. Σ, ποιήσαντες τοῖς Ἑλλήσι vulg. | πρέσβεις pr. Σ, πρέσβεις πανταχοῦ, εἰς Πελοπόννησον, εἰς Ῥόδον, εἰς Χίον, ὡς βασιλεία λέγω· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐκείνων συμφερόντων ἀφέστηκε τὸ μὴ τοῦτον ἔασαι πάντα καταστρέψασθαι vulg.

68. τίς γὰρ — ἔδει γὰρ] Das erste γὰρ motivirt die in der Frage liegende Verwunderung überhaupt (wie 4, 27), das andere den Inhalt der Frage, das οὐκ οἰηθῆναι. — τὸ καὶ τὸ, wie 18, 243 εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ἄνθρωπος οὕτως, οὐκ ἂν ἀπέθανεν. Anderer Art ist die Stelle bei Lys. 19, 59.

69. ἕως ἂν — σπουδή] Die Griechen als seefahrende Nation nahmen ihre Bilder, besonders wo vom Staate die Rede ist, gern vom Seewesen her. Vgl. 2, 10. 18, 194. 19, 250. Br. 1. p. 1465. — σώζῃται, = σῶν ἦ. — ἐξῆς, durch die Bank. — ἀνατρέψῃ] Vgl. Aesch.

3, 158 ἐπὶ μὲν τοὺς πορθμέας τοὺς εἰς Σαλαμίνα πορθμείοντας νόμον ἐθεσθε, ἕαν τις αὐτῶν ἄκων ἐν τῷ πόρῳ πλοῖον ἀνατρέψῃ, τοῦτω μὴ ἐξεῖναι πάλιν πορθμεὶ γενέσθαι.

70. καὶ ἡμεῖς] Vgl. zu 4, 41. — ἡδέως ἂν ἴσως, näml. τοῦτο ποιῶν = ἐρωτῶν. — καὶ γράψω δέ, und werde auch einen (schriftlichen) Antrag darauf stellen. Vgl. zu 3, 15. — ὥστε—χειροτονήσετε] Das Futurum ist als Fortsetzung der als zukünftig angekündigten Handlung zu betrachten.

71. τοὺς ταῦτα διδάζοντας, wie 1, 2. ταῦτα, = ὅτι παρεσκευά-

τῶν ἀναλωμάτων, ἂν τι δέη, εἰ δὲ μή, χρόνους γε ἐμποιῆτε τοῖς πράγμασιν. ἐπειδὴ γὰρ ἐστὶ πρὸς ἄνδρα καὶ 72 οὐχὶ συνεστῶσης πόλεως ἰσχὺν ὁ πόλεμος, οὐδὲ τοῦτ' ἄρχηστον, οὐδ' αἱ πέρουσι πρεσβεῖαι περὶ τὴν Πελοπόννησον ἐκείναι καὶ κατηγορίαι, ἃς ἐγὼ καὶ Πολύευκτος ὁ βέλτιστος ἐκείνοσιν καὶ Ἠγήσιππος καὶ οἱ ἄλλοι πρεσβεῖς περιήλθομεν, καὶ ἐποίησαμεν ἐπισχεῖν ἐκείνον καὶ μήτ' ἐπ' Ἀμβρακίαν ἐλθεῖν μήτ' εἰς Πελοπόννησον δορμῆσαι. οὐ μέντοι λέγω μηδὲν αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναγκαῖον 73 ἐθέλοντας ποιεῖν τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν· καὶ γὰρ εὐθες τὰ οἰκεία αὐτοὺς προεμένους τῶν ἄλλοτρίων φάσκειν κήδεσθαι, καὶ τὰ παρόντα περιορῶντας ὑπὲρ τῶν μελλόντων τοὺς ἄλλους φοβεῖν. οὐ λέγω ταῦτα, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐν Χερρονήσῳ χρήματ' ἀποστέλλειν φημι δεῖν καὶ τᾶλλα ὅσα ἀξιοῦσι ποιεῖν, αὐτοὺς δὲ παρασκευάζεσθαι, * τοὺς

72. ὁ βέλτιστος — Ἠγήσιππος ΣFTΩVWZuv, ὁ βέλτιστος καὶ Κλειτόμαχος καὶ Λυκούργος ἐκεῖνος καὶ Ἠγήσιππος A, ὁ βέλτιστος καὶ Κλειτόμαχος καὶ Λυκούργος καὶ Ἰππαρχος καὶ Ἠγήσιππος cod. Dresd., ὁ βέλτιστος ἐκείνοσιν καὶ Ἠγήσιππος καὶ Κλειτομαχος καὶ Λυκούργος vulg. | 73. μέντοι] μέντοιγε Ω. | τοὺς δ' ΣFTΩVWZuv, καὶ πρώτους ἂν χρὴ ποιοῦντας τότε καὶ τοὺς vulg.

σμεθαι. — χρόνους, = διατριβάς, wie 23, 93 οἱ δὲ γραψάμενοι καὶ χρόνους ἐμποιήσαντες — ἡμεῖς ἔσμεν.

72. πρὸς ἄνδρα, dem jeden Tag etwas Menschliches begegnen kann. — συνεστῶσης πόλεως, eines auf die Dauer begründeten, bestehenden Staates, dem gegenüber das Temporisiren keinen Wechsel herbeiführt. — τοῦτ', nämli. τὸ χρόνους ἐμποιεῖν τοῖς πράγμασιν. — αἱ πέρουσι πρεσβεῖαι (nämli. ἄρχηστοι ἐγένοντο), Ol. 109, 2. 343, deren Führer D. war. Aesch. 3, 97. In der Mehrzahl, weil die Gesandtschaft verschiedene Staaten des Peloponnes bereiste. — κατηγορίαι, ist wohl verderbt: κατ' Ἀκαρνανίαν emendirt Winiewski, κατ' Ἀμβρακίαν Droysen, κατ' Ἠπειρόν Sauppe. Kurz vorher nämlich fiel der Einfall des Philippos in

Epeiros und sein Anschlag auf Ambrakia, s. oben §. 27. 34. und 7, 32 (vgl. über die Gesandtschaft des D. nach Ambrakia 18, 244), und von einer nach Akarnanien gesandten Hülfe spricht ders. 48, 24. — Πολύευκτος, aus Sphettos, Freund des D. und eifriger Anhänger der Volkspartei. ἐκείνοσιν weist auf die Anwesenheit des Mannes hin. — Ἠγήσιππος, mit dem Spitznamen ὁ Κρωβύλος, ein eifriger Anhänger der Volkspartei, verm. Vf. der dem D. zugeschriebenen (7) R. περὶ Ἀλοννήσου.

73. οὐ — παρακαλεῖν, = οὐ λέγω (τινὰς) αὐτοὺς μὴ ἐθέλοντας ποιεῖν τι ἀναγκαῖον ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλεῖν τοὺς ἄλλους. — εὐθες — κήδεσθαι] Vgl. 8, 27. — τοῖς ἐν Χερρονήσῳ] S. die Einl. zur 8. Rede. — συναγεῖν, ist stärker als συγκαλεῖν: zusammentrei-

δ' ἄλλους Ἑλλήνας συγκαλεῖν, συνάγειν, διδάσκειν, νο-
θετεῖν ταῦτ' ἐστὶ πόλεως ἀξίωμα ἐχούσης, ἡλίκων ὑμῖν
74 ἱπάρχει. εἰ δ' οἴεσθε Χαλκιδέας τὴν Ἑλλάδα σώσειν ἢ
Μεγαρέας, ὑμεῖς δ' ἀποδράσεσθαι τὰ πράγματα, οὐκ
ὁρθῶς οἴεσθε· ἀγαπητὸν γάρ, ἐὰν αὐτοὶ σώζωνται τού-
των ἕκαστοι. ἀλλ' ὑμῖν τοῦτο πρακτέον· ὑμῖν οἱ πρό-
γονοι τοῦτο τὸ γέρας ἐκτέησαντο καὶ κατέλιπον μετὰ πολ-
75 λῶν καὶ μεγάλων κινδύνων. εἰ δ' ὁ βούλεται ζήτων ἕκα-
στος καθεδεῖται καὶ ὅπως μηδὲν αὐτὸς ποιήσει σκοπῶν,
πρωῦτον μὲν οὐδὲ μὴ ποθ' εὖρη τοὺς ποιήσοντας, ἔπειτα
δέδοικα ὅπως μὴ πάνθ' ἅμα, ὅσα οὐ βουλόμεθα, ποιεῖν
ἡμῖν ἀνάγκη γένηται.

76 Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα λέγω, ταῦτα γράφω· καὶ οἶομαι
καὶ νῦν ἔτι ἐπανορθωθῆναι ἂν τὰ πράγματα τούτων
γιγνομένων. εἰ δέ τις ἔχει τούτων βέλτιον, λεγέτω καὶ
συμβουλευέτω. ὅ τι δ' ὑμῖν δόξει, τοῦτ', ὧ πάντες θεοί,
συνενέγκοι.

74. καὶ μεγάλων] καὶ καλῶν καὶ μεγάλων FTVN. | 75. γένηται ΣΩν,
γενήσεται F, γένηται· εἰ γὰρ ἦσαν, εὖρηντ' ἂν πάλοι ἐνεκά γε τοῦ μηδὲν
ἡμᾶς αὐτοὺς ποιεῖν ἐθέλειν· ἀλλ' οὐκ εἰσὶν vulg. | 76. τούτων Σ, τι του-
των A, τούτων τι vulg.

ben (wenn sie dem ergangenen Rufe
nicht folgen).

74. Χαλκιδέας — ἢ Μεγαρέας,
verächtlich. Für Deutschland ist in
gleichem Falle leicht die Parallele
zu finden. — τὰ πράγματα, die
Arbeit, Mühe, Beschwerde. — ἀγα-

πητὸν γάρ, nämlich *ἐκείνοις*. —
τοῦτο τὸ γέρας, die ehrenvolle
Aufgabe Griechenland zu retten.

75. ὁ βούλεται, nicht was das
Interesse des Staates erheischt. —
καθεδεῖται] Vgl. zu 2, 23. — οὐδὲ
μὴ ποθ' εὖρη, zu 4, 44.